

M A G Y A R M U S E U M.

II-dik KÖTET, I-ső NEGYED.

K A S S Á N

ELLINGER JÁNOS' RÉTÜJIVEL.

M Á G Y A R
M U S E U M.

II. KÖTET. I. NEGYED.







I.

SZÉKES-FEJÉR-VARI PROFESSOR

VIRÁG BENEDEK ÚR'
TARSUNKHOZ.

Kassán, Kardtson' Havában, 1789.

Barátom!

VETTEM Leveledet Duna' mellyékéről,
Ditsőültt Királyink' temető-helyéről:
Hol Nemzetünk' újra fel-kelő fénnyeről,
Olly szépen éneklél NEMES' fegyveréről. a)

Látom: a' Természet' leg-ritkább kintsével
Birván, érzékeny szív' 's mennyei elmével,
Gyakran barátkozol Múzsák' seregével;
'S lantod lélekre hat kedves zengésével. —

a) Lásd Vitéz Gróf NEMES GYÖRGY' Ditséretét,
a' Museum' Első Kötet. Utolsó Negyedében, a'
352-dik oldalon.

Meg-jártam Múzsáddal Szelim' bús országát;
 Dölő-félben láttam tündéres nagyságát.
 Le-tette hajdani dagályos vadságát,
 Gyász-fzín váltotta-fel Hóldgyának világát.

Iszonyodva nézi ki-pufztúlt vidékit,
 Félelem, 's jaj tölti el-rémültt hajlékát;
 Hasztalan mutattya hatalma' árnyékát,
 Végső romlás várja Ómár' maradékát.

Néha-nap' Szulimán ha kard ~~át kötötte,~~
 Egész Kerefténység reszketett előtte;
 'S ha vitéz Nemzetünk úttját nem vehette
 Vérengző táborát Béts alá verette. —

Szerentse' kotzkáji ekképpen változnak,
 Egynek ditsőséget, másnak gyászt okoznak. —
 Ha két Hatalmasok öfzve-barátkoznak,
 Harmadik' fejére végső veszélyt hoznak! —

Innét emelkedvén elmémnek szárnyára,
 Klíóval szállottam Apolló' halmára;
 'S fel-vévén a' Földet szemem' tizirkalmára,
 Úgy néztem a' Népek' változó sorsára.

Egek! melly képeket láttanak szemeim!
 Melly szörnyűségeken jártak képzésem! —
 Irtózás fogta-el érzékenységeim',
 Míg végre keblembé hullhattak könyveim! —

Mint a' bús tengernek fel-zúdulótt habjai
Ordítnak, 's halmokra dölöngnek halmai :
Úgy rontnak egymásra a' Földnek Fijai ,
Harag', 's bosszúságnak gerjesztvén lángjai.

Sokallyák Társaik' ki-fzabott pályáját,
Nem várhatták sírba-döntő nyavalyáját; —
Magok élesíttik a' Halál' kaszáját ,
'S ditsekedve rontyák Istenök' munkáját ! — —

Nékünk-is , kik hajdan Tánais' partyait
El-hagyván , Honnyunknak szoros határait ; *b)*
'S nem tudván az Egek' titkos szándékait,
Hartzolva kerestük Ösünk' birtokait : *c)*

b) Scythica terra — quamvis admodum sit spatiosa, tamen multitudinem populorum, inibi generatorum, non alere sufficebat, nec capere; quapropter septem principales personae, qui Hetumoger (Hét Magyar) dicti sunt, angusta locorum non sufferentes, ea maxime deuitare cogitabant. Tunc hae septem principales personae, habito inter se consilio, constituerunt, vt ad occupandas sibi terras, quas incolere possent, a natali discederent solo. ANONYMVS Belae Regis Notarius. Cap. I.

c) Terras, quas incolere possent, armis et bello quaerere non cessarunt. Tunc elegerunt sibi quaerere terram Pannoniae, quam audiuerant;

Mennyi vér festette súlyos fegyverinket,
Míg el-foglalhattuk új örökséginket?
'S Róma' Törvénnihez szabván erköltsinket,
Bátran mivelhettük gazdag mezeinket?

Mennyi Magyar Vértől pirúlt Márs' óltára,
Hogy juthatna Hazánk óhajtott partyára? —
Eldödink, fel-kelvén gyakran óltalmára,
Száz - ez'renként döltek ellenség' kardgyára! —

Vérbe merülte idők! — Egek' keménysége! —
Oh Varna! Oh Moháts' szomorú térsége!
Tí-róllatok áradt Hazánk' sok insége;
Tí-rajtatok húnyt-el régi ditsőssége! —

Láfzló! vitéz Ifjú! kinek drága vére
Olly gyászos éjt hozott Magyarok' Egére; —
Oh! m'ért siettél úgy Neped' védelmére,
Hogy magad-is jutnál Pogány' fegyverére! — d)

fama volante, terram *Attilae* regis esse, de
cuius progenie dux *Almus*, pater *Arpad*,
descenderat. ANONYMVS. *Cap. V.*

d) I-ső ULASZLÓ. — Vbi omnium maxime fervebat
praelium, temere se miscuit pugnantibus: iam-
que inclinabat Turcarum acies, cum rex coeco
ardore abreptus, subditis equo calcaribus, in
medios se intulit hostes, vibratoque in omnem
partem ense, stragem edidit maximam, sed

Lajos! — bóldogtalan Atyának magzattya,
Gonosz Tanácsosok' példás áldozattya! — e)
Te! kinek csak nevéd' fzmorú hangzattya
Hazádat még ma-is könyvekre fakasztja: —

Vóltam táborodnak pufzta állásain,
A' siető Duna' suhogó partyain. —
Bús tsendesség fekszik Atyáink' hamvain,
'S bádgyadtt fzel lengedez sírjoknak hantjain!

en! pugnandum inter laeso grauius sonipede,
humi prolabitur, iacentique per Ianicheros caput
praeciditur. PALMA *Notitia Rerum Hungaricarum.* Edit. III. Part. II. pag. 254.

e) II-dik LAJOS. — Monebant nequissimi homines,
ne teneram aetatem suam literarum studiis, gra-
uioribusque regni curis, adtereret; — — id
autem inprimis agebant, vt puerum regem ab
eorum (hominum) consuetudine abducerent, ex
quibus communium malorum fontes, eisdemque
obstruendi remedia, ediscere, quorum consiliis
ac monitis opportune instrui, ac ad dignas
summo imperante artes posset erudiri. PALMA,
Notit. Rer. Hung. Part. II. pag. 534. Corrupto
iam per Vladislai (II-di) parentis negligentiam
monarchiae statu, — et aetatis imbecillitas,
et placida nimium indoles fecit, vt eo animi ro-
bore careret, quo ad rem oeconomicam, poli-
ticam, et militarem corrigendam, vitia, tot
annorum impunitate, ciuitate donata, radicitus
euellenda, - - opus erat. *Idem, pag. 606.*



Harmatozó homály borúl a' fzeinére,
Ha teként az Útas ez ifzonyú térre;
Epedő szívvel dől ofzlopod' kövére,
Népünk', 's ditsősségünk' temető-helyére! — f)

Hazánk, Vitézségnek hajdan Oskolája,
Ott lett Dühösségnek vérengző pályája;
'S Árpád', István', László' híres Onokája,
Ott lett egy Pogánynak adózó szolgája! —

Nyögött a' bús Nemzet jármának alatta,
De lántzából magát nem szabadíthatta;
Mert, hogy-ha boffizúlló fegyverét ragadta,
Akkor-is tsak önnön kebelét szaggatta.

Az Egyenetlenség (Pokol' rút fajzása!)
Irigység', Kevélység' titkos sűgallása;
Sok maszlagos Polgár' garázdálkodása,
Kaján Szomszédinknak vad agyarkodása:

Úgy hanyták Hazánknak szédültt gyermekeit,
Mint a' bal Szerentse játék-eszközeit. —
Örökös homályok fedezték egeit;
Jaj, 's panasz töltötte bánatos völgyeit.

f) Ofzlopot emeltek a' Mohátsiak azon szerentsétlen helyre, a' hol II-dik LAJOS Király, 1526. esztendőben, Kis-Affzony' Hav. 29-dik napján, lovával együtt hanyatt a' *Tselye'* motsáros patakába le-fordulván, életét vesztette.

Hát a' Vallás' dolga mennyi vért ontatott,
Míg az éfz' fáklyája világot adhatott? —
Ha - ki ajándékot Égből nem kaphatott, g)
Mint eretnek, tűzre 's kardra hányattatott! —

De hová, oh Múzsám, gyászos énekeddel?
Szíveket - terhelő emlékezeteddel? —
Ne tágítsd sebeink' érzékenységeddel!
Haggy-fel véres könnyre kíztó keserveddel!

Ím'! nyög a' Hazafi most-is fájdalmában,
Nem vehetvén reményt árva mivóltában; —
'S nem találván Hazát önnön Hazájában,
Tsak panasz, tsak jaj-szó zeng bús ajakában!

Hafztalan emlitti Törvényre' szentségét,
Annyi vitéz vérrel szerzett örökségét;
Sőt, — gyanúba hozván egyenes hívségét, —
Ez - által halmozza nagyobbra inségét! —

Így, ha a' múltakat észébe juttattya,
Artzájit öntözi szemének harmattya;
'S ha ismét jövődő napjait forgattya,
Szívét bű, gond, bánat, 's kétség fojtogattya!

g) A' Hit, Isten' ajándéka.



Mint a' sérültt Atya , ki háza' népére
 Éh-halált lát jöni kiseded gyermekére :
 Hogy Kedvesseinek lenna segédére ,
 El-szánnya életét tenger' veszéllére.

De szélnek hajóját alig erefztette,
 Hogy rengő zaj támad alatta , 's felette ;
 Tsattagó mennykövek repülnek mellette ,
 Ég , föld , tenger egybe - szakad körülötte.

Partra vervén a' szél szakadt vitorláját ,
 Szív-dobogva éri el-hagyott hazáját :
 'S ölelni akarván párját , 's fiatskáját ,
 Anya' koporsóján talállya árváját ! —

De sokat-tűrtt Hazánk' kétes homályában
 Bízunk a' Nemzetek' kegyelmes Attyában !
 Ha sorsa Ő-néki vagyon óltalmában ,
 Nem fogja el-hagyni bús árvaságában.

Véget ér fzenvedett erőszak'-igája ,
 Kedvet nyer hallatlan hűsége' példája ;
 'S talán meg-indulván József-is reája ,
 Bízott partra jutand hánykódó bárkája.

Illy egy jobb fzerentse' édes reménnyére ,
 Igyekszünk mi , Nyelvünk' fel-emelésére ;
 Hogy Fébus , tekéntvén ditső szépségére ,
 Nyájasb szemmel nézzen Nagy Árpád' Népére.

Bóldog az az Ország, mellynek környékében
Nyúgofznak a' Múzsák békesség' ölében :
Ott van az Igazság tellyes mértékében ,
Törvény és Szabadság egész erejében.

Míg ezek kedvellik 'tsendes vidékinket,
'S egygyességre intik hajlott fízeinket ,
Híven meg-örizvén Magyar erköltsinket ,
Addig follya bőség áldott mezeinket. — —

Jövel hát , Barátom , Te-is e' pályára ,
Segélytsd Társaidat el-futhatására ;
Siessünk egyfzersmind Ditsőség' halmára ,
Míg borostyán léfzen fáradttságunk' árra.

Léfznek majd olyanok a' Magyar Hazában ,
Kik reánk ismérnek Érdem' Templomában ;
'S ha már hervadunk - is tziprus' árnyékában ,
Jó Hazafiaknak neveznek számában !

BATSÁNYI JÁNOS.





II.

EGY HÍV SZÍVNEK KESERVE

KEDVESSE' SÍRJA FELETT.

(Á N Y O S P Á L .)

IM', koporsód' ajtajánál áll hív Szeretőd! —
 De látom, hogy bé van zárva setét temetőd.
 Nyisd-fel! készen vár már ölem, hogy ölelhessen,
 Szívem pedig, hogy itt veled el-enyéshessen.

Ah, kegyetlen Párkák,

Kik e' sírba zárták

Szívemet,

Kedvemet

Füstbe oszlatták.

Oh Halál! mit kegyetlenkedsz az olly szíveken,
 Kik tsak most kezdtek örülni szent hívségeken? —
 Mit mutatod hatalmadat gyenge ágakon,
 Tsak tegnapi hajnalban nyílt virág-szálakon?

Bús birodalmadnak

Mi örömet adnak,

Ha ezen

Erőtlen

Szálak hervadnak?

De nem jő Hívemtől szózat, nem jő felelet,
 Melly kereftül-hatná ezt a' gyászos fedelet;
 Oh, pedig melly jól ismérte előbb szavamat!
 Most hágy előffzer egyedül sírni magamat!

Ha előbb könyvem folyt,

Velem egygyütt gyászolt.

Örömünk,

Gyötrelmünk

Közönséges vólt.

Már a' halál fel-öldozta illy köteleit;

Nem boríthattyák már könyvek ékes szemeit.

Nyúgodgy tehát, áldott Lélek, békességedben!

Tudom, ha nem szóllsz-is, képem fenn-van szívedben.

Míg bennem a' lélek

Piheg, gyászban élek;

Már többet

Víg kedvet

Nem-is reménylek.



III.

E G Y H A J Ó H O Z.

O H Hajó! ezen új habok a' tengerbe
 Vissza-vifznek téged', 's döntenek az örvénybe.
 Oh, mit akarsz? — Maradgy veszteg a' partodon;
 Ám látod, hogy nem ül senki kormányodon.
 Sebesültt árbotz-fád Afrikus' szárnyától
 Tsikorog, 's le-zúdul nem soká magától. —
 De vonó-kötél sints, hogy mélyebb vizeken
 Keresztül-verdődhefs kétes veszélyeken.
 Ofztán: vitorláid sintsenek épségben,
 'S nem lehet reményed semmi Istenségben. —
 Pontus' erdejéből vett eredetedet,
 Hasztalan említted rég' fényes nevedet.
 A' szemes 's bölts Révész, habok' dagályára
 Ereszkedvén, nem néz tizfra lapátyára.
 Úgy bízzál magadban, hogy Szelek' tsúfjává
 Ne légy, Szerentsének bús áldozattyává! —
 Minap únalommal gyötrötted szívemet,
 Most gonddal emézted! — Fogadd intésemet:
 Kerüld-el e' tenger' tündér szigeteit,
 Kézf halált okozó iszonyú helyeit!

VIRÁG BENEDEK.



I V.

EGY LE-DÖLT DIÓ-FÁHOZ.

MELLY magafs Égnek szegezett fejeddel,
Mint Király, állasz vala többi fák közt,
Tégedet látlak , gyönyörű Dió-Fa !
Földre terülve ? —

El-szakadt testes derekad tövétől :
Tsak kitsiny kéreg maradott kötésül :
Ágaid tsüggnek , levelid ki-vesznek ,
Nedvök el-hagyván.

Sorvadó kebled tsetsemős gyümöltsit
Hasztalan szülvén , el-ereszti : hűllnek
Ök , 's nem-is tudván rövid életekről ,
Rendre ki-halnak.

Annyi szélvéfzen diadalt-nyerett Fa !
Nemtelen porbann hever a' nemes dísz ?
Ezt leendőnek lehetett-e vallyon
Vélni felölled ?

Senkinek kárán nem örültt , sokaknak
Hüves árnyékkal feles hasznót hajtó ,
'S kedvök' étkeddel kereső kegyes Fa !
Monddíza , ki bántott ?

Ah, minek kértem! — Szemeimbe tűnnek
Gyilkosid. Nem volt kül' erőszak: ott-benn.
Ön' magadban volt meg-ölő mirígyed,
'S titkos el-ejtöd.

Ím', egész bélig gyökered' ki-rágták
A' gonosz férgek, 's az el-ett odúba
Hangya-bolyt híttak! Mi nyüzsögve járnak
Most-is alattad!

Átkozott vendég! Viperák' szülőtti!
Ah, szerentsétlen Fa! — Hazánk', szelíd Ég,
Szűz virágában tehetős karoddal
Tartsd-meg örökké!

BARÓTI SZABÓ DAVID.

V.

A Z I G A Z N E M E S S É G.

BÓLD OG, ki Eleit,
Érdemes Öseit,
Meffze fel - számlálhattya;
Hogy Haza' hafznára,
'S Nemzettyek' javára
Éltek, meg - mutathattya:

De bóldogabb ennél,
Kit szegény tűz-helynél
Üstökös Attya nevelt;
Még - is érdemiért,
Sok jó erköltsiért,
Hazája nagyra emelt.

KRESKAY IMRE.

VI.

LOUDON' és KOBURG'

GYŐZELMEIKRE.

TÖRÖLLYÉTEK - meg, Húszárok !

A' vértől kezeteket ;

Szünnyenek - meg a' mozsárok

Öntni zápor tüzeket. —

Bővségesen áldoztatok

Mártnak vér - óltárára ,

'S vitézséget mutattatok

A' Világ' tsudájára.

Búsultt kardotoknak éle

Foksánt vérrel festette ;

A' bombi , kártáts , 's efféle ,

A' Hóld' fénnjét el - vette.

Víg szívvel mondgyák mindenek ,

Kik hallják híreteket :

„ Ama' régi Fél - Istenek

„ Vittek véghez illyeket ! „ —

Íme ! tizen-négy nap alatt
Hogy jól neki kezdétek ,
Már a' Fő-Vezér meg-fzaladt ,
'S Belgrád lett a' Tiétek.

Foksán és Belgrád ! egygy öfznek
Hallatlan jó fzürete ;
Légy e' két Felséges Öfznek
Örök emlékezete !

„ KOBURG és LOUDON éllyenek ! „
(Ezt mondgyák Ifjak , Vének)
„ 'S arany-öfzlopot tegyenek
„ E' két Vezér' nevének ! „

PROF. SZABÓ LÁSZLÓ.

VII.

A' T E R E M T É S R Ö L

KÖLTEMÉNY. HAT ÉNEKBEN.

Első Ének. A' Mindenségéről.

FOGLALATTYA EZEN I. ÉNEKNEK.

A' munkának tárgya. Az örök Észnek segítségül-hívása. A' Mindenség. A' Nap' értékének, udvarának, fzéle' körének szörnyű nagysága: és még-is a' valamennyi Tsillagokból álló Egészhez képeest parányiséga. Az álló Tsillagok ugyan-annyi Napok. Kettő között felette nagy a' válfz-üresség. A' Tsillagoknak hét rendei. A' tejes utak. E' hét rendeknek tudákosi képe. Az égi Testek' forgása, és a' vonzó erő, úgy-mint amannak oka. Egy Tsillag sem lehet utólsó. Az Erőnek mivóltá. Az Éther. Az Erő maga az Isten. Azoknak okoskodások, a' kik az Erőt alkotmányoknak állíttják. Ennek az okoskodásnak első tsalfasága. Az Erő nem tartozik a' Testek' mivóltához, hanem azoktól egészen külömb állapot. Második tsalfasága. A' ki az Erőt alkottnak mondgya, hafzon nél-

kül valókat valókra csoportoz. Az Erő nem oka a' rosznak. Valamennyi művelettyei számhoz, teherhez, és mértékhez vagynak igazolva. E' három szerént történt a' teremtés-is. Galilei', Kopernik', és Newton' segítségével-hívása. Az egész munkának sommás képe.

NEM szomorú hadakat, nem bajnoki névre sovárgó Latrokat énekelek. Fel-tisztultt elme, keserves Irtózás nélkül, nem nézhet vissza, tsatánként Adázó Mársnak fene vér-ontásira. Szörnyű Pusztulási helyett Isten' munkájának, inkább Támadatit zengjék én verseim. Egy fővenyetskét, Egy férget nem tudnak azok termeszteni, a' kik E' Mester' munkájit, az alkotmányokat, annyi Drága bizonyságit böltsességének, emélsztik. Enek'lyék ezeket mások; ha le-rontani, a' mit Egygy olly kéz alkot, mellyel pályára ki-szállni Nem lehet, érdemnek tartják. Én Téged' azonban, Istenség! kit Fő Mesternek hírdet az Eg's Föld, Alkotmányidban fel-emeltt szózáttal imádlak.

Oh Te! kinek testembe-szorultt szikrája tsudásan Elteti gépelyimet, töredék szerfszámaid elmés Míveinek, mellyekkel ama' felséges arányra, A' nagy Igazságnak szemlélésére, törekfszik; Oh, örök Elz! Te vezesd remegő járásit ezemnek, Majd, ha imádandó remekedben félve keresvén

Tégedet, a' szörnyü mélységnek erefzkedik ; a' hol
Nagy-tag gömbölyegek szállangnak tágos üregben.

Mindenség! nagy szó; felségesb, hogy-sem eszünkkel
Által-hathassuk. Tsak az Isten az, a' ki temérdek
Értelmét ki-merítheti. A' Nap-kel'ti Világnak
Böltsei, bámúlván hajdan mélységire, Isten'
Szülttének nevezék. Méltó neve illy tsuda mívnek!
Milliom olly gomolyag, mint a' Föld, egybe-rakattván,
Vólna talán olly nagy, mint a' Nap; mellynek öléből
Lelkítettó hévségek ama' Testekre lövödnek,
Mellyek szép renddel, noha szerte, körülte kerengnek.
Hogy, kisdéd teke-ként tűnván szemeinkbe, parányi
Mozgással látszik könnyen lábbagni felettünk,
Azt tsak az eggy ifzonyú távól-függése tselekfzi.

Vesd bár egybe Venust Márssal 's Merkúrral, az
Égnek

Majd olly nagy gomolyit, mint a' Föld; adgyad ezekhez
Jég-koszorújával Száturnust, mellynek ezerfzer
Több értéke vagyon, mint a' mí Gömbölyegünknek ;
Tedd hozzá több, mint más-fél-ezer annyi, vagyonnal
A' Földet haladó, 's hajdan villámba-borított
Zürzavarok' fejedelme gyanánt féltt Tsillagot; ennek
Négy nagy Hóldgyaival kaptsold öt Inassait öfzve
A' gyűrűs gomolyagnak; utólb Földünket-is odvas
Hóldgyával gondold oda: mind ezek öfzve-nyomód-
ván,

Sok lessz, hat-század' részével hogy-ha fel-érnek

Tűz-gomolyunk' itzonyú testének. Gyáva kitsinység!

Egyet hat-százból ha ki-vetsz, alig érzed: azon-képp'
Hogy-ha Világunknak le-szeded valamennyi homályos
Testeit, a' Naphoz képpest kis kárnak alíthatd.

Rettenetes gomolyag! melly szó fejthesse - ki méltán
Értéked'; mikor azt tsak gondolatokkal akarván
Festeni, által-ölelhetlen messzekre ki-széllyed
A' gyakoroltt ész-is, 's támétalan éjbe le-süllyed!
Igy ofzlik lassan tágosb térekre vonódván
A' nagy füst-ofzlop, míg el-vesz az égi folyóbann.

Am-de, meg-írtt értéke szerént, e' mennyei Tűznek
Udvara-is tágas, mellyet szemeinkbe le-rajzol,
Sík kereketske gyanánt tetfzvéen úszkálni felettünk.
Harmintz Föld-gomolyat rakván egymásra, fel-érhetsz
A' Hóld' úttjához: de tethetsz illy ritka tetőre
Még hetvent, hogy el-érj a' Nap' karimája' leg-alsó
Pontyából leg-főbb tetejére. Napunknak ölébenn
El-függhetne tehát Földünk; és Hóldgya, körülte
Háromszor messzebb járván, ki nem ütne amannak
Pártázatyához. Mit mondgyak széle' köréről?
Itt, mérész Anzon! nem könnyen jutna vitorlád
Kívántt partyához, meg akarván jární talántán
E' roppantt gomolyag' környékeit. Által-evezted
Gömbölyegünk' öt-ezer-négy-száz mértt-földnyi ka-
réjját,

Míg öt nyár el-múlt: de amannak, bár ha napon-ként

Tíz nagy mértt-földet ki-repűl-is, meg nem eveznéd
Száz efsztendőnél hamarabb tsuda-nagy környékét. a)

Szörnyű Test! nemes alkotmány! mi nagy Elme,
hatalmas

Kéz, tsuda Böltsesség, mi nagy Isten az, a' ki te-
remtett!

Tsak Te magad képes vólnál olly névre emelni
Mesteredet, hogy drága kezét le-borúlva imádgjuk;
Es még-is, mikor öfzve-vetünk amaz Égi Tűzeknek
Táborival, mi pitziny morzsája vagy a' nagy Egéfsznek!
Mert valahány nem-költsönözött sűgárokat ejtő
Tsillagok, annyi Napok villámnak az Égi folyóbann;
Es, mivel a' bölts Kéz ok nélkül semmi teremést
Nem tehetett, ezek-is szép renddel szerte körülttők
Úfzó 's fényetlen nagy-tag gomolyakra világot,
'S életet árasztanak. Nagyok ök, 's többnyére Napunknak
Nem sokat engednek; vagynak hozzája hasonlók;
Vagynak nállánál több-, mint százszorta nagyobbak.

Am-de nagy-is két Tsillag közt a' válasz-üresség.
Mert, míg a' Naptól kétfzer tizen-eggy-ezer a' Föld,
'S a' gyűrűs gomolyag tízfzer több, — addig az egyik
Ön' tűzivel ragyogó, valamint ő-tölle, hason-képp'

a) A' Napnak köre 540,000 föld-írási (*geographi-
cum*) avagy nagy német, mértt-földekből;
eggy ilyen mértt-föld pedig 3,805 Párisi hat-
lábos ölekből áll.

Más Tsillagtól-is, kétfzerte-kilentzfzer-ezernyi-Milliom olly ifzonyú közel meffzebbre ki-fekszik; Mellyet az Eg-nézök egy föld-fentőre, 's ezen-ként Nyóltz-száz és hatvan német mértt-földre betsülnek.

E' Napokat nagysági fzerént hét rendre fel-ofztyák Szint' ezek a' Nézök : és e' hét rendet az Egen Jó szem üveg nélkül tilztán láthattya ragyogni. Am-de tovább halavány kárpit húzódik elejbe, Melly sok ezért el-zár. A' Nép tejes útnak itéli. Ezt a' néző-tsők több mint százszorta továbbra El-vetik a' szem elöl, 's száznál több Égi világot, Mellyek előbb a' kárpit alatt el-rejtve valának, Öfzve-szorúltt sok szikra gyanánt terjesztnek előnkbe. A' tsövel meffzebbre ki-vitt tejes útnak alatta Ismét új tüzeket, sőt új tejes utakat, és így Vég és szám nélkül látnánk a' bóltos üregbenn Újjabb és újjabb Napokat, ha szemünknek azon-képp' Vég nélkül jobb-jobb üveget kézfíttteni tudnánk.

E'gomolyak' számát, valamint amaz égi vonásnak, Mellyben tsillognak, térségét, vékony efüünkkel Meg nem foghattuk. Most e' sár-testbe szorított Elménk, szinte miként a' tegnap-előtti madárka Fészkeből, bámúlva teként amaz égi tsudákra, 'S tsak gyermek-tsevegésre fakad, ha ditsérni akarja A' tsuda Mesternek bólti karját. Majd, ha ki-menvén A' testből, szárnyára kelend, meg-járja örömmel E' ragyogó Napokat, 's a' köztök szerte-kerengő

'S élőkkel pezsegő, de világtalan, égi tekéket;
'S szüntelen illy tsuda testekről testekre repülvén,
Fontosb énekeket hangoztat az Isteni Kéznek.

Am de lehet még-is nagyot ábrázolni kitsinyben.
'S ezzel gyenge fejünk' az Egek' titkára segélytnei. —
Eggy égő fáklyát helyhezz egy térre; körültte
Egy-néhány kisededke porok sok-féle körekben
Járjanak, úgy, hogy az, a' mellynek kerek-úttya leg-
inkább

Távozik, egy lábnál messzebb soha tölle ne járjon.
Illyen fáklya körül rakj öt mértt-földre tizen-két
Újjat, szinte tizen-hat-ezer lábokra betsülvén
Eggy-egy mértt-földet, 's két-két új fáklya között-is
Eppen öt-öt mértt-földnyi közet, 's a' morzsa po-
roknak

Minden fáklya körül hagyván egy lábnyi köreetskét.
A' közepett-égő, a' Napnak képe. Tizen-két
Bólt-formán függő pajtási jelentik az első
Rendnek Tsillagait: 's a' Földet többi homályos
Társaival, 's a' fényt-hordó *b)* Gőz-testeket (önnön
Üstökök ad nekik nevet) a' kisededke porotskák.
E' rendtől öt mértt-földdel killyebbre hasonló
Szám' 's rend-tartással negyven-nyóltz. fáklya-világot
Rakhatfz; mellyek az Eg' másod' rend-béli tüzellő
'Tsillagait képzik. Killyebb száz-nyóltzat azon-képp'
Helyezhetfz. Százon fellyül el-férne kilentzven,

b) Vagy: fényt-hányó, phosphorozó.

'S kettő a' negyedik rendbenn. Az utánna-jövendőn
Három-száz állhat. Még kilyebb a' hatodikra
Négy-száz és harmincz-kettőt; 's el-végre kilent zvent,
Nyóltzon 's öt-százon fellyül, az utólbira fel-öszthatfz;
A' mint ezt a' Mérsekelés' Tudománnya jelenti.
Vondd az-utánn e' fáklyákat sommába; 's ezentül
Fel-vehetended igaz számát amaz Égi Tüzeknek,
Mellyek üveg nélkül néző szemeinkbe le-tűnnek.
Sőt hihető, hogy az említett mértékre szorított
Rendek-is alkalmas képzési az égi folyóban
Fénybe-borúlt Tsillag-rendeknek: tsak-hogy ezek között
Milliom ízekkel, sőt még többfzörte, temérdekb
Válasz-ürességek vagynak, 's hogy száma az égi
Rendeknek sokfzorta nagyobb, 's messzebbre ki-terjed,
Hogy-sem gyenge szemünk, vagy az ész, ki-vehesse határit.

igy igaz az: hogy az Eg' 's Földnek Fő Mestere
mindent

Számhoz, mértékhez, fonthoz szabadvalva teremtet.
A' szám' és mérték' nyomadékit láttuk az Égnek
Rendeiben; most lássuk már a' fontra-vevésnek
Nyomdokit-is, melly jaj! mi hamar szemeinkbe tű-
nendik,

Hogy-ha kerengésit vizsgállyuk az égi tekének.
Mert ezek a' testek sem az Eg' bolygára szegezve,
Sem valamelly más gyámoltól támasztva, szemenként
Más-más ösvényben szabadon járkálnak az Egenn;
Es még-is bizonyos rendhez, törvényhez, időhöz
Szabják úttyaikat, 's szerrel, noha szerte, forognak.

Ezt mi egyéb tenné, ha nem a' köz testi nehézség?
 A' minden testben lévő terh, mellyet Erőnek,
 'S meg-választásúl Vonfzónak mondani szoktunk?
 Két szomszéd Napok egymáshoz törekedtetik egymást,
 'S mint a' sík táblán a' tisztultt kénes-ezüstnek ^{c)}
 Tseppei, egybe tolódnának, ha-tsak újjolag őket
 Két-részről killyebb álló, 's ugyan ilyen erővel
 Fel-készultt Tüz-gömbölyegek meg' víflza, (miképpen
 A' ki-feszultt lántznak gyűrűji) hogy öszve ne folyjon,
 Nem tartóztatnák. Igaz ez valamennyi Napokról.
 Egyenlő-képpen, 's minden részekre vonattván
 Mindenik a' környül-álló Nap-társai által,
 Függve marad köztök, mint a' sok mágnes-atzélto
 Környül-vett vas-tő. A' sok közt egy sem utolsó.
 Mert az utólb gomolyag, nem lévén nékie killyebb
 Víflza-vonó zabolája, hanyatt-homlokkal az ötet
 Váltiglan vonfzó belsőbb szomszédnak ölébe
 Dőlné. 'S ezen zavarék ismét az előtte-valóval,
 Nem lévén ki-felé más ösztöne, egybe-tolódnék.
 'S így valamennyi Napok mind egy köz-pontra verődén,
 Azt a' régi zavart állítnák lábra megintlen,
 Mellyből lassanként, 's tsuda-mesterséggel eredtek.

c) Így nevezem azt a' fél-értzet, melly kénből,
 avagy közönségesebben szóllván, kén-kőből, és
 kénesöböl áll. Ha ez a' kéntől meg-tisztíttatik,
 eleven kénesö leflz belölle. A' Deák *cinnaba-*
ris-nak nevezi: a' meg-tisztulttat pedig *argen-*
tum vivum, eleven ezüstnek.

Ezt az Erőt, mellynek munkálódását az Egnek
 Testeiben szint' úgy, valamint a' Földre ki-széllyedtt
 Alkotmányokbann, az Egészben szinte hason-képp',
 A' mint részeibenn, a' nagy 's a' morzsa tagokbann
 Egy formán láttyuk, belső természete képpen
 Nem tudgyuk, mi legyen? Titok ő, mint léte valóság.
 A' mit iránta tudunk, tsak ez egy: hogy mívi hatalma
 Olly renddel láttattya magát lankadni, mi-képpen
 A' Testek' távól-léttének négyzeti nőnek. d)

Vóltak ugyan Bóltsek, kik, eme' köz testi nehézség'
 Forrását lelketlen okok között lelteni reménylven,
 Egy bizonyos finom, 's az Egek' bolygára ki-áradtt,
 Lágy, szaporán mozogó, váltiglan vissz-pötyzödő e)
 'S minden testbe ható folyadékot szültek eszekkel,
 A' melly szüntelenül, és szélllyel-szerte, feszülvén,
 A' Napokat valamint egymáshoz kíssze, azon-képp'
 Egymástól mind-úntalanul helyeikre tafzítottsa.
Éthernek nevezék. Elmés tsuda-szernek itélnéd,
 Hogy-ha sok egymás között vívó díszével elődbe
 Allna. Nem-is nyernek soha semmit velle Szülőji.
 Mert ismét kérddhetd töllök: Mi feszítte az Éthert?
 Új folyadék-e talán? És ezt? Új Ether-e meg-meg'?

d) DUGONICS Úrnál a' *Quadratum*-nak magyar
 neve *Derék*, MOLNÁR Úrnál pedig *Négye-*
zet. A' Természetiokről. II. K. II. R. 82. 8.

e) MOLNÁR Úr *Corpora elastica* pötykölődő testek-
 nek nevezi.



'S végtelen illy kérdések után el-végre tsak annyit
Tudsz ez Erő' bel-vólta felől, mint annak-előtte.

Még többet mondok. Valamint a' testi tehernek,
Úgy általlyábann az Erőnek tudni mivóltát,
Nem dolgunk. Titok ő minden-képp' vékony efünknek.
Vagynak míveletek: láttyuk, sőt mérjük-is őket:
Tudgyuk azon-fellyül, hogy ezek mindenkor okokból
Származnak. 'S az imilly okokat mondgattyuk Erőknek,
A' nélkül, hogy, mik legyenek? ki lehetne tanulnunk.

Nem vólnék első, hogy-ha azt Istennek alajtnám.
Ő tart-fel mindent: ő hordozgattya hatalmas
Karjaibann a' Földet, Eget, Zsellérivel együtt:
Benne vagyon, mozog, él minden: nem nézi henyéltve
Emberi Mester-ként meg-tett munkájit: öröktől
Fogva terem, 's fog-is úntalanúl alkotni örökké.

Vagynak ugyan, kik az Istentől alkottnak alíttják
Ezt az Erőt, úgy, hogy kezdettől fogva leg-ottan
A' Természetnek tétettvén széles ölébe,
Most már, régenten ki-szabott törvényre, szünetlen,
Szorgos kéz-vezetés nélkül, maga meg-tegye tífztét.
Tsak felső gondot visel ő léttére az Isten.
Mint mikor a' már kézf kerekas gépelyre az Orás
Terhet akaszt, 's ott haggya magán ingadni; ki-vévén,
Hogy mozgást okozó terhét fel-vonnya koron-ként.
„ A' Mindenségbenn „ (így eszmélkednek ezentől
A' nevezett Böltsek) „ nem eredhet semmi magától.

„ Mástól van minden. Vagyok én. De szülőim' öléből
 „ Vettem lételemet ; valamint ők meg-meg' övéjktől
 „ A' magokét. Ezek-is másoktól lettenek ismét.
 „ És így mind végig : míg olly egy Párta találunk,
 „ Mellynek az Istenség önnön-maga ad vala lételt.
 „ Így kell minden egyéb dolgokról szólani szintén,
 „ Így az egész Mindenségről. Mire nézve Világunk,
 „ Melly mástól eredett dolgok' sommája, hasonló
 „ Okra tekintve, nem önn' erejéből támadta : inkább
 „ Más egy tőle külömb állat f) vólt, a' ki teremte.
 „ Mert ha Világunknak leg-kissebb része külön-ként
 „ Romlandó, 's mind-úntalanúl változni töreksző:
 „ Ő maga-is nem örök, nem változhatlan. Az Isten
 „ Ellenben, mert léte' okát foglallya magábann,
 „ Állandó, szükséges, örök. Mire nézve amattól
 „ Minden-képp' külön állatnak kell ötet alajtni.

Így ők. Am de beszédgyekben két-féle tsalárdság
 Fekszik. Mert, ha Világunknak nevezettye tsupán-tsak
 A' szerek' g) és testek' sommáját zárja magába,

f) *Substantia.*

g) A' *Matériát Szernek* mondom. E' közt és a'
 Testek között a' külömbséget talán nem-is volna
 szükséges fel-jegyezni. Testeknek tsak azokat az
 érezhető állapotokat nevezzük, mellyeknek már
 bizonyos formájok vagyon. A' fa, a' vas, a'
 föld, az arany, szerek : a' zöldellő fa, vagy a'
 fa-kép, a' kard, a' fazék, és az arany-pénz,
 testek.

Nem pedig egyfzersmind az Erőt-is, melly az idélen
 Szert és formátlan testet képezte, 's időn-ként
 Képezi, akkor ez a' nevezet tárgyára nem illik.
 Hogy-ha vizzont ezen íge alatt az Erőnek-is adsz helyt,
 Mint mondhatd, hogy az ilyen Erő a' testi szerek-ként
 Romlandó, 's bel-vólta szerezént változni törekfző,
 És így szükség képp' alkotmány? Nem-de mivóltát
 Altal nem látván, egyedül tsak míveit érzed?
 Vagy tán azt véled, hogy külső míve szemedbe
 Nem tűnvén, maga-is meg-változik, és el-enyészik?
 Ott ugyan, a' hol szér, vagy test nints, nem veszed észre
 A' terhnek mívét: de azonban, vaj! mi hibásan
 Vélekedel még-is, ha imitt nem lenni alíttod
 Azt az Erőt, melly minden szert a' Földre le-tóldítt.
 Vigy oda szert: és míveletét meg-látod azonnal.
 Így a' többiek-is, bátor szemeinkbe ne tűnnyön
 Munkálódások, munkájokat üzik örökké.

„ Úgy de talán az Erő a' belső testi Mivólthoz
 „ Tartozik? A' Testet képezvén, képzéd amaszt-is?
 „ Semmi vizzont ő-is, mihelyest a' Testek enyésznek? „

Bár mit előbb, mint ezt! Mert így, valameddig
 ezeknek

Nem változtatnád bel-vóltokat, addig azoknak
 Szüntelen eggyenlő-képp' ismértetni kívülről
 Kellene azt az Erőt, melly abban zárva lakoznék.
 Am de nem ezt mondgyák a' tett természeti próbák:
 Mert, ha tsak egyyikből a' másik helyre le-télsz

A'

A' Testet, bel-vólta szerént nem változik úgy-e?
 És még-is: mennél közelebb' víszed onnan az Osztó
 Kögtől a' Földnek bár-melly sarkához, h) azon-képp'
 Terhe-is egyre nagyúl. i) Fogy majdan, hogy-ha ma-
 gassabb

h) A' *Pólust Sarknak* és az *Aequátort Osztó* nak
 nevezem.

i) Történetből jutott ennek a' valóságnak ismételére
 RICHER, a' ki 1672. ész. *Kajenna'* szigetére
 (melly a' heves öv alatt fekszik) érkezvén,
 észre vette, hogy ingó órája, mely Párisban
 minden másod-szerű idő-pertz alatt egy ingást
 tett, itt már e' tíztében sokkal késedelmesebb
 vólna, és hogy napon-ként 148. ingásokkal ke-
 vesebbet végezne, mint-sem végzett vól Páris-
 bann. Ez által ő arra a' gondolatra jutott, hogy
 Kajennábann a' közönséges testi nehézség' erejé-
 nek kisebbnek kell lenni, mint-sem Párisbann.
 Egy együgyű függőnek hosszását tehát,
 mely a' szigetbenn egy másod-szerű pertz alatt
 egy-egy ingást végzett, felette-nagy szorga-
 lommal meg-határozta; több tapasztalások által
 helyesnek találván, értzbe vágta, és magával
 Párisba vitte. Itt ismét hasonló szorgalommal
 tett észre-vételei után fel-találta, hogy annak
 a' függőnek hosszását, mely Kajennábann
 egy-egy másod-szerű pertz alatt egy ingást
 tett, Párisbann egy egész líneával, és ennek egy
 negyed' részével, kénteleníttetnék meg-tóldani, ha
 azt akarná, hogy egy-idejű ingású legyen, az
 az: hogy Párisbann-is egy-egy másod-szerű

Hegyre vízzed, *k*) 's nyóltz-száz-hatvan mértt-föld-nyire fellyebb

Négyszer lessz kevesebb, mint föld-színtt nyom vala, terhe.

Hogy-ha tovább egy sík táblán két vissza-pötzödő Tsont-glyóbiska közül függösen ütődik az egyyk
A' másikhoz: amaz, mellyel közlötted erődet,
El-nyugszik töstént, és ez, melly áll vala, el-fut.
A' ki tehát az Erőt a' Test' vóltának alajtya,
Monddgya-meg: ennek amaz bel-vóltát adgya-e által?

pertz alatt egyy ingást végezzen. Ezt az-utánn több tudós Férjfiak-is, úgy-mint HALLÉ közel az Olztóhoz, MAUPERTUIS Lapóniában 's a' t. meg-próbálták, és többfzöri tapasztalások utánn igaznak találták. Azt, hogy a' Kajennai függöre nézve az egész külömbséget talán az ölfze-szorított hideg, és a' tágított meleg okozta légyen, nem lehet állíttani. Mert NEVTON bizonyos észrevételekből meg-mutatta, hogy ebbenn a' függöbenn a' hideg és meleg nem okozhatott többet, egy línéának hatod' részével fel-érő külömbségnél. A' többit tehát, melly egyy egész línéából, és annak egy negyed' részéből, fennmarad, a' meg-változott nehézségnek kell tulajdoníttani.

k) KONDAMÍNE azt vette észre, hogy az ő függője *Pikinka'* hegyén, mellynek magassága 750 hat-lábú öleket tesz, bizonyos idő alatt kevesebb ingásokat vitt végbe, mint-sem egyyenlő idő alatt a' föld' színén végezni szokott vala.

Légyen elég! Mert számtalan illy jelenések akadnak
A' gazdag Természeten szemeinkbe napon-ként,
Mellyekből ki-tanúlai lehet, hogy az, a' mit Erőnek
Mondunk, szinte magán-álló, 's külön állapot attól,
A' mit az érzések' szerfzama le-festhet eszünknek.

Tsalfa tovább az előbbi beszéd: mivel, a' mit
az első

Tételbenn állitt, ismét meg-rontya utolsó
Bé-fejezésében. „*Nints* (úgy mond) semmi magától:
„*Van* hát egy kút-fő — ezt hozza-ki végre belőle —
„Melly mástól nem ered. „*Van* hát, és *nintsen*-
is, úgy-e?

Olly állat, melly léte' okát foglallya magában?
Hogy-ha tsak a' Testek' külső ábrázatit érted
A' szernek más-más elegyittődésivel együtt:
Akkor ugyan jól mondhatod azt, hogy semmi magától
Nintsen; mert ezeket láthatd változni napon-ként.
Am de nem így szólhatfz az Erőről, melly ama-
zokbann

A' formát, 's elegyülődést változni tselekízi.
Lelfz-e tsak egy jelenést; az egész Természetet által-
Nézetgven, melly ezt az Erőt változni tanítná?
Es ha találnál-is: mondd, kérlek, mennyire mennél?
Hogy-ha talán egy tölle-külömb kút-fői valónak
Allandóságát ki akarnád hozni belőle
Egy illy tsalfa beszéd által, melly a' mit az egyik
Tételbenn építt, ugyan azt el-végre le-dönti?

Jobb hát azt az Erőt, melly: a' mint alkotta
mindent,

Úgy fenn-tart, mozgat, képez, változtat időn-ként,
Es éltet mindent, egyenest Istennek alítani.

Bár-mint elmélkedgy, olyan kút-főre jövendesz
Mindenkor, melly léte' okát nem vette kül' októl.

Mondd hát: m'ért egyenest az Erőt nem tartod
imillynek,

Nem lévén okod, azt mástól eredettnek itélni?

Nem-de, hafzon nélkül halmozni valókra valókat,

Nem szabad a' Böltsnek? Rövid úton jár az okosság?

Am az-alatt nem vitatom azt: hogy az Isteni vólthoz
Számláld a' szereket, vagy, mint sok-hajdani Böltssek,
Isten' részeinek gondold a' testi valókat.

Vagy nem egyéb tsupa látásnál a' testi közönség,

Vagy leg-alább bel-vólta szerént maga nem bir Erővel.

A' Test tsak szenved, 's úgy haggya magára mivelní,

Mint szerfzám, az Erőt; és hogy-ha vízfzontagi mívvel

Tetfzik-is a' vett mív ellen törekedni: nem önnön

Vóltából ered ez, hanem a' vízfzályos 1) Erőtől.

Hogy-ha tovább az lenne talán veszedelmes előtted,

Hogy majd így a' Rossz' Attyává téfzed az Istent,

Gondold-meg: hogy ez' óráig még senki határit

1) Az Erőt vízfzályosnak, húzónak, közép-pon-
tinak, rugónak 's a' t. nem belső mívól-
ta, hanem tsak külső mívetelei szerént, nevez-
hettyük.

A' rossznak nem tudta ki-jegyzeni; 's a' mit az egyik
Rossznak vél, sokak azt ellenben jónak itélik.

Értheted ezt amaz úgy-nevezett erköltsi gonofzról
Szint' úgy, mint arról, a' mit természeti rossznak
Mondanak a' Böltsék. Hány' rossz, hány durva go-
nofzság

Jár köztünk az igaz jóság' színének alatta?

'S hány jót tart a' tompa Világ erköltsi gonofznak?

Am-de az út-félen mit járok véled? Akármelly

Vélekedést válassz az Erőről, erre felelni

Mindenkor köteles léfesz, 's mindenkor az' egyre

Vissza-fzorúlsz, a' mit mindnyájan vallani szoktak:

Nints rossz, melly az Egész' bizonyos hasznára ne
válljon.

Isten hát az Erő, melly mindent rendel az Égenn
És Földön, 's ő szinte az-is, melly alkota mindent.

Sőt, valamint bizonyos törvényhez szabja napon-ként

Munkájit: bizonyos törvényhez mérte azon-képp'

Míve' teremtését, mikoronn a' durva zavarból

Égi Tekéinket bölts kézzel rendre ki-fzedte.

Szám, terh, és mérték, mellyhez munkájit igazlya:

Szám, terh, 's mérték vólt, mellyhez kezdetkor
igazlá.

E' három nyilván tündöklék az Égi Tekéknek

Táboribann, és Gömbölyegünk' valamennyi kitsinded,

Es nagy részeibenn. Ez uralkodik itten az élő

Alkotmányokbann: ez amott a' bánya-erekbenn:

Ez ragyog a' gyönyörűn-festett Növötényi Világ-
bann. m)

Ehhez mérséklék szorgalmas kézzel akármelly
Míveiket, mikoronn a' fő ÉSZ' isteni karját
Itt-lennt apróban követik, valamennyi szerentsésb
Emberi Mesterkéek; 's munkájokat akkor ítéllyük
Tsak szépnek, jónak, 's rendesnek, hogy-ha belőlle
A' fázám, terh, 's mérték kémlő szemeinkbe lövődnek.

Oh hát, Ti! kik az Istenség' titkába (szerentsés
Kémléssel mívénék örök törvényt időn-ként
Ujjuló jelenésekből majd egyre ki-tudván)
Oly mélyen bé-törtetek; oh! GALILÉI, KÖPERNIK,
Nagy NEVTON! legyetek tehetős segedelmeim akkor,
Majd ha meg-írandom: mint ábrázolta Napunkat
A' nagy ERŐ az Egek' szörnyű térjére ki-fzéllyedt
Zürzavaros szerből. Mint vontá-ki annak-utánna
Fényetlen Gomolyink' nyáját a' Napnak öléből,
És a' fényt-hányó gőzökből öfzve-akasztaltt
Tsillagokat, Népünk' vázit: mint meg-meg' az odvas
Hóldakat annyokból. Mint ékítette-fel ofztán
Földünket gyönyörű, bátor sok-féle darabból
Rend nélkül fel-tornyosodott, bértzekkel: az álló
Tengerrel, 's a' folydogaló patakokkal: az élő
Fákkal, 's fű-szerrel. Mint ábrázolta-ki lelkes
Allataink' népét: és mint el-végre szerentsésb

m) Növötények: *Vegetabilia*. MÓLNÁR Úr. Könyv-
Házának IV. Szakasz. 177. oldal.

Lelkünknek mester-szerfzámú földi lakását.

Lelkünknek ! ki, miként e' fő, 's forrási Erőnek
Részre, n) hasonló-képp' meg' hozzá vissza-törekszik.

VERSEGI FERENTZ.

n) A' mi Lelkünk (*participatio Diuinitatis*) részesü-
lése az Istenségnek. „ Ez vólt Görög Ország'
„ leg-tiszteletre-méltóbb Böltséinek ; ama' Stoi-
„ kusoknak vélekedések, kik az Emberi Termé-
„ szetet magán-fellyül el-annyira fel-emelték :
„ ez vélekedések az Isteni *Antónínusok*nak ;
„ és meg kell vallanunk, hogy, nagy erköltsöket
„ sugallani, ennél semmi nem vala tehetősebb.
„ Magát az Istenség' részének tartani, annyit
„ tesz, mint magának azt a' törvényt szabni,
„ hogy semmit ne tegyen ; a' mi egy Istenhez
„ nem illenék. „ VOLTAIRE.



VIII.

ÁNYOS PÁL

BARTSAY ABRAHAM KAPITÁNYNAK.

Esztergárról, Mind-Szent Hav. 3. napj. 1778.

EPPEN Balatonnak szomszéd hegyeibe,
Múlattam szívemet Bakkus' kertyeibe,
Hogy Leveled jutott Palid' kezeibe,
Ki olvasván, merült öröm-könyveibe. —

Életed' jelented Halál' piattzáról, *a)*
Hol Bellóna végez Nemzetek' sorsáról,
'S hol, midőn egy esik ditsőség' póltzáról,
Másik zöld ágot tör Apolló' fájáról.

a) Az akkori Prusszus háborúból írt vólt Ányoshoz ezen ditső. Hazafi; 's ime' szókkal rekesztette-bé levelét: „ Illyen az emberi állapotnak visszá-
„ kodása! A' békességért hadakozni kell, a'
„ halálért születni kell, és a' fel-támadásért me-
„ gínt halni kell! — Én mindenre kész vagyok.
„ Miért? mert tudom, hogy valaki teremtet,
„ és nem magamtól lettem; — az gondot fog
„ viselni reám. „ — B A R T S Á N Y I.

Kárhoztattyuk ugyan *Hobbest* törvényében,
 Hogy ő, tévelyedvén elmélkedésében, —
 Hadakozást lenni vélő természetében,
 'S nem hágy békességet Emberi Nemében;

Még-is, ha tekéntyük Világ' kerektségét,
 Onnét, hol újíttya Fébus fényességét,
 Addig, hol terjeszti az Éj setétségét,
 Emberi vér festi mezőknek zöltségét!

Jer velem, Barátom, Okfzus' partyaira!
 Nézzünk Hispahannak száz vas-kapuiira.
 Meg-látod, hogy' rohan Ómár' Fijaira,
 'S hogy' űzi Taurusnak roppant sziklájira.

Mennyünk onnét Boston' ékes várossába,
 Hol vas-hintón nyargal vitéz táborába';
 E' föld csak tegnap jött Világunk' számába,
 Már-is iparkodik Népek' rontásába'.

Innét ha jutandunk Sajna' mellyékére,
 Hol zuhogva siet Ánglus' tengerére, --
 Tsenegni fog fülünk ágyuk' dörgésére,
 'S szemünk nedvesedni hajók' törésére. —

Így mind fel-zúdultak Földünk' lakossai,
 Hajókká változnak erdők' lugossai,
 Kardokká villongó ekéknek vasai,
 Véres patakokká vizek' folyásai. —

Bóldogtalan Népek, mire jutottatok!
 Magatok' fejére mennyi bút hoztatok!
 Pallos alatt piheg le-hajlott nyakatok,
 'S jajgatáshoz szokott zokogó szavatok!

Tövíset teremnek szántó-földeitek,
 Mézfár-székekben bögnék jármas ökreitek;
 Ūrülnek gazdagon terheltt' tsüreitek,
 Bűkkössé változnak szelíd erdeitek.

Bár kegyes Oríon ki-bújna ködéből,
 Ne innánk versengést Kotzítus' vizéből,
 Hanem Elízeum' tsendes mezejéből,
 Folya bóldogságunk békesség' székéből!

Ne véld, Barátom, hogy a' Tí hadatokat is
 vádallyam verseimben; mert, noha magában a'
 vérengzés nem jó, de önnön maga a' Termé-
 izet szabadságot ad reá, ha különben magunkat
 nem óltalmazhattuk. Tsak az, a' Szentség-törő,
 a' ki okot ad az Emberi Nemzetnek pusztíttá-
 sára! Meg-felejtkezik az ilyen, emberi sorsá-
 ról; azt üldözi másokban, a' mit magában leg-
 inkább betsül, és a' iminek ő nem vólt fzer-
 zője. — Életünk, az Égnek közönséges ado-
 mánya: az foszthat-meg hát tölle igazsággal. —

Ide zárom nyomtatott Verseimet. b) Tsak első fizikráját fogod ezekben találni annak a' tűznek, melly a' Te verseidet lelkesítti. De azért meg nem veted; — mert a' nagy elmék, midőn már magok felett semmit sem látnak, alá tekén-
tenek, és gyönyörködve nézik a' gyengébbeknek hánykolódásait, mellyeknek külömbsege emlé-
kezteti őket, minémű pontyára érkeztek már a' tökéletességnek. — Téli szállásodról, remény-
lem, többször fogsz írni; mint-hogy akkorra a' fegyver-zörgések valamennyire le-tsillapodnak. Éltedre gondod legyen! Isten veled!

*b) Igaz Haza-fi, az az, Nagy Mélt. Gr. KÁROLYI ANTAL Úr, Ő Exc. 's a' t. jeles példával meg-
mutatott Hazája' szerelme. Pesten, 1778.*

IX.

F E L E L E T.

BARTSAY ABRAHAM, ANYOS PALNAK.

*Költ a' Sziléziai hideg fenyvesek között
Karáts. Hav. 1-ső napj. 1778.*

EL-HAGYTAM már régen Elbe' forrásait,
'S ide lakni jöttem Odera' partyait. —
Így vezeti mellze a' Sas-is fíjait,
Mikor már szelekre bízhattya tollait.

Így vitte rég' Róma Álbion' széllyeről
Repülő hadait Thamis' mellyékéről;
Így Czézár Farzának véres mezejéről,
Mikor Pompéjt üzte Nílus' vidékéről.

Tsak-hogy mí Fárosi Dídónak izemeit,
Mellyek hódították Róma' Vitégeit,
'S végre lántzba tették Szabadság' kezeit:
Úgy, mint ő, nem féllük babonás erejit.

Bóldog Kleopátra! míg tartott szépséged,
Míg Amor' nyílában vala reménységed!
De melly rövid, 's múló lön gyönyörüséged,
Melly gyászos életed, 's únalmas vénséged! —

De hagyjuk e' régi nagy történeteket,
Mellyek meg - aláztak fényes Nemzeteket;
Páfus' templomában láthatni ezeket,
Hol értzbe metfzette Venus eseteket.

Más kút - feje van a' mí ditsőségünknek .
Külömb rugó - tolla vitézkedésünknek;
Mert, ha Föld érzi - is súllyát fegyverünknek
Most, majd hasznát veszi sok fzenvedésünknek.

Így a' szegény Lakos, kit szántó - földéről,
Rút égi háború el - üz szerűjéről,
Vagy kénköves lángak Etna' tetejéről,
Reszket, 's szív - dobogva szalad mezeijéről.

De ha Fébus megínt kegyes artzájával,
Más nap' arra teként fényes sugárával,
Szántó - vető vissza - tér tsoroszlyájával,
És a' Kereskedő indul hajójával.

Így a' Galambok - is setét fellegektől,
Meffze - hányattatván zúgó szélvéfzepektől,
Távól esnek ugyan menedék - helyektől,
De vissza - hozatnak tsendesebb fzelektől.

Így egy Tartományba, hol dühösségével
Márs mindent dúl, 's pufztítt kegyetlenségével,
Ha egyfzer el - tűnik rontó fegyverével,
Meg - tér a' Békesség olaj - vesszejével.

Oh ! bár a' kegyesebb örök Végezésék,
Mellyektől függenek minden teremtések,
Adnák, hogy mostani véres versengések
Hoznának malasztot, 's lennének fzerentsések!

Bár én, le-tehetvén fáradtt sisakomat,
Kutzikba vethetném rosdás pallosomat;
'S Múzsáknak szentelvén hanyatló napomat,
Lassan nyújtogatnák Párkák fonalamat.

Vallyon ! mikor érem azt a' bódódságot,
Hogy, le-tévén minden világi rabságot,
Egyedül mivellyem a' szent barátságot,
Melly ad nyájasságért vizont nyájasságot? —

Talán soha sem, kedves Barátom! — A'
Griff madárnak ditséretire írtt énekedről való ítél-
tetemet kérdezed, most jut eszembe. Meg-mon-
dom azért tsekély vélekedésemet; közöld má-
sokkal-is, 's tapasztalni fogod: hogy sokszor
nem az a' szép és jó, a' mi magunknak leg-in-
kább tetszik, hanem a' miről mi' olykor leg-
kevesebbet tartottunk. Illyenek nékem küldött
utolsó verseid-is. a) Ezek arany-betűkkel való

a) Azon nyomtatott Versek, melyekről az előbbi
Levélben emlékezet vala. B.

nyomtatást ; amazok pedig , mellyek Néked talán leg-inkább hízelkedtek , feledékenységet érdemelnek. Mitsoda nagy külömbség vagyon a' kettő között ! — — — — El-is küldöttem azokat egy-néhány jó Barátimnak , kiket Minerva kedvell ; 's tudom , hogy annál ebben az esztendőben kedvesebb ajándékot töllem nem vehettek volna.

Szerentsés , ezerszer szerentsés ÁNYOS PÁL !
 Ki a' szent forrásból már annyit ihattál ,
 Hogy a' borostyánnak tövében nyughattál ,
 'S a' kilentz Szűzektől zöld ágot kaphattál.

Azok , a' kik ifszák Marosnak vizeit ,
 Azokkal , kik lakják Mátrának völgyeit ,
 Örömmel olvassák ÁNYOSnak verseit ,
 'S várják elméjének jövő gyümöltseit.

Hogy el ne felejtsem , közlöm veléd-is azt ,
 a' mit egyfzer GYÖNGYÖSI-nek egy igen
 kedves Tanítványa írt vólt nekem. Így szólt :

„ A' ki verssel akar szívet érdekelni ,
 „ Javaslom , tanúllyá , mit ír , énekelni ;
 „ Mert a' fül , melly hangzó szót tud tsak kedvellni ,
 „ Szívre úgy nyit útát , 's ez úgy fog felelni.



„ Azért vala lantya Línus' gyermekének ,
 „ Azért Euriditze' hív Szeretőjének ;
 „ Híre léfzen köztünk mindég énekének ,
 „ Míg fenn-lelész teteje Parnasszus' hegyének.

Élly bóldogúl ! — Én mindenkor különös
 vígafztalással olvasom verseidet. — Szerefs !

X.

A' MAGYAR ORSZÁGI TUDOMÁNYOKNAK FŐ GYÜLEKEZETIHEZ.

Budán, 1780.

(B. A.)

MELLY szózat hallatik Dunának partyain? —
 Szüzek ! kik sírtatok GYÖNGYÖSI' hamvain,
 Kik reg' Pindarusnak mennyei lantjával
 A' fzőt eggyeztetvén Halandók' fjavával,
 Új utat leltetek fzívek' rablására,
 'S a' vad indulatok' meg-hódíttására:
 Úgy tefzik, oh Múzsák! ha nem tsalatkozom,
 Títeket hall fülem, tí-néktek áldozom.

Gyer-

Gyermek? Gyermek? ide siessetek ;
 Borostyánt szedgyetek, koszorút kössetek.
 Vólt olly idő, melly rég' Mársnak óltarához
 Hívott benneteket pufztító nyílához.
 Vérrel-festett Napok ! Népeknek hibáji !
 Minden Nemzeteknek első nyavalyáji !
 Meddig rútították Nílusnak vizeit ?
 Meddig a' Persáknak el-fajúltt népeit ?
 Az-után a' Görög és Olasz partokat, —
 Melly sok öldöklések töltötték azokat !
 El-fáradván sokszor Ember' dühössége,
 Azt vélte már a' Föld, lessz tán békessége ;
 De míg itt pihentek olaj' árnyékába',
 Amott már öltözött setét pántzéllýába ;
 Jelt adott lobogó véres zászlójával,
 Albiont ki-híttá Róma' szomszédgyával ;
 Tüzet és pufztítást küldvén a' kezekben,
 Örök gyűlölséget támasztott szívekben.
 Így Halál és rablás táplálván magokat
 E' Világra szültek új Birodalmakat ;
 Szörnyűbb származások szörnyű kezdeteknél,
 Fel-keresték egymást a' vad embereknél.
 Ártatlan Indusok ! fel-áldozott Lelkek !
 Ím' most, egymást ölvén, lakolnak értetek.
 Tí-is, Nemes Scythák, a' kik Pánnóniát
 Birjátok, és azzal a' régi Dáczíát !

Tudom, oh fájdalom! tudom, hogy tudgyátok,
E' kis földet mennyi vérrel áztattátok.

Keserves örökség! drága birodalom!

Ezer veszélyek között keresett hatalom! —

El-múlt ez az idő, 's már nem Bellónához

Hívlak, hanem Pállás' ditső templomához.

Nem kíván ő rablást, sem véres kopját,

Hanem Tudománynak szentelt éjtszakákat;

Hanem fzelídséget, 's erköltsel jóságot,

Nemes indulatot, igaz jámborságot.

Vesszen - el a' karddal erőszak' munkája,

Mellynek ember' nyakát nyomja vas-igája;

Kegyetlen Törvénynek büfzkeség'-lántzai,

Mellyeket forrasztanak Világ' bálvánnyai,

Ollyanok, mint viafz gyermeknek kezében,

Ha nints az Igazság szabad erejében:

Ha nints a' Hatalom és a' Nemzet között

Olly szövetség, mellyet mind a' kettő kötött.

Oh, fzerentsés Nemzet! oh bódog Magyarság,

Míg még mezeiden mulat a' Szabadság!

Reménylhetfz mind addig virágzó napokat,

És várhatfz énnél-is még bódogabbakat.

A' szép Tudományok, Békesség' Leányi,

Szabadságnak voltak mindég maradványi.

Ennek áldozatok, és ezt mivellyétek,

Élteteket végig ennek szentellyétek.

A' Királynak hívek, hívek a' Hazának,
 Őrizzétek dífzét leg-főbb Hatalmának :
 Polgárok, vagy Urak; Szolgák, vagy Nemesek!
 Ha Király Atyátok, ötet fzeressétek.
 Nem ád a' Korona nagyobb bódogságot,
 Mint-ha, védelmezvén az ártatlanságot,
 'S Törvényt Szabadsággal tartván a' kezébe',
 Magával ülteti Királyi Székébe. —
 Múzsák! ébresszétek, kérlek, Nemzetemet,
 Mert magam gyengének érzem énekemet;
 Ébresszétek immár, hogy Királynéjának
 Emellyen ofzlopöt kegyes Dajkájának. —
 Te pedig, bölts Klío! jegyezd értz-táblákra,
 Hadd maradjon a' leg-később Onokákra;
 Menny-fel Mátyás Király' hajdan' udvarába,
 Most pedig nem régen Pállás' templomába;
 Mesd romolhatatlan hív márvány-kövébe
 Azt, a' mit rejtettél Magyarok' szívébe;
 Mondgyad, hogy, ha régen Nínusnak Özvegyét
 Imádtá Babilon Affzony-Fejedelmét:
 Vólt a' Magyaroknak nagyobb Királynéja,
 De talán több nem-is — — ez vólt TERÉZIA.

X I.

Á L O M.

1 7 8 5.

A' P A T I szálasban, dellest, egy Tölgynek alatta
Mélly álom' puha karjai közt nyugfzom vala. —

Hozzám

Jõ, régen-heverõ hárfámat ölembe le-téven,
Melpomene, 's így ejti szavát: Árvádra nem ismerfz?
Ez, melly néked örök nevet és hírt szerze, tehát tsak
Számkivetést szenved? — Kelly; fogd; pótol-d-ki,
tekerd-fel

Húrjaít, és pengesd-meg. Ezen zöld partokat-ülõ
Vissz'-hangnak daraboltt szózatyai vissza-felelnek;
Meg-felel a' madarak' tsevegésivel e' liget. — Hallám,
'S nagy-szomorúnn így válaszolék: Oh bõldog idõkbõl
Vég-képpen ki-szorúltt Múzsám! engedgy-meg, ha telni
Nem fog ezen vágyásod: elõbb komor éjbe borúlánk,
Hogy-sem az hajnal után az hátárzó kögre fel-hágni
Tudna Napunk. Nem látod ezen szélvészeket? e' tüz-
Nyílnaknak gyakor omlásit? Menny félre; nem illik
A' keserû jajhoz lant' zengedezése. Le-fzoktam
En-is az húr-pendítésrõl; õ sem fog ezen-túl
Tetfzeni Honnyában. Meg-fzüntek az hajdani hangok:
Másként szõll a' nyelv; másként hall a' fül. Az el-nyírtt
Erdõnkben idegen madarak félszkelnek: urokba
Hajtódott az elõbbi lakos! 's a' régi Szabadság'

El-temetésével nyelvét-is el-hagyta. Patsirtát
Hallasz már egyedül : egyedül ez imádtatik : ennek
Tudgya minő tollával akar ki-ki tetfzeni. Már a'
Kedv-keresés, 's föld-fzíntt-máízkáló félelem, a' vóltt,
Szemre leges-leg-szebb, 's természeti testi fedezményt
El-temeték : a' Strutz - , Kóltfog-tollaknak az hírek
Sints-fenn : a' Keretseny-fzárnyak tsúfságra jutottak. —
Nem-de tehát, kegyes Öíztönözöm ! hallgatni tanátsosb,
Mint-sem vesztire-tértt hanggal szégyenre vetödni? —

Ö vííízála megint : Ugyan az Nap, melly le-hanyatlik
A' tengerbe, 's az Ej kormos fátyollal utánna
Bé-von Eget; mondám, ugyan az Nap nem-de leg-ottan,
A' bértzek' tetejét aranyos sűgáííval-hímző
Hajnal' hasadtával, bizonyos jelt nyűjtoíat úíra
Égre hamar ki-keleése felöl? Szemléllýed az Hóldat:
El-fogy; ízarvat emel, 's teli képet véízen ídövel.
Sokkal tííztábban mosolyognak az Éínek ezüstös
Öblei zápor után: a' Tél' vadsága mídön már
Leg-felsöbít grádítsra jutott, mezeinkre közelget
A' vídám Ki-kelet, melly új életre segélyti
Mind azt, a' mit el-ölt amáz. Az búíűllyon halálra,
A' ki reményt már életihez nem várhat. Ha jóhoz
Fenn-maradott a' bízodalom; vídúlni parányít,
'S hírt pengetni, ízabad. Másoknak tetfzeni nem fogíí?
Néha saját kényyéní indúl a' Kobzos; elég az
Néki, hogy ön' fűlínek kedvét leli. Még van azonban
Nagy tábor rííízedre: ha korts fog ugatni, ne gondolly
Vélle. — Való, hogy az hajdani víí hangzatnak helyére

Jajdúlat, zokogás, remegés űlt: ám-de tsapásink'
 Kékeít hajdani nyelv keseregje-ki hajdani fűlbe. —
 A' nyírtt fák új hajtással fellyebbre tetézik
 Lombjaikat. Láték egy tellyes zűldít el-érett
 Kertet: az Hernyóknak meg-fzállá tábora, 's egyyig
 El-rágá levelit. Telet ére tavasznak utóllýánn
 A' le-bitanglott kert. El-veztek idűvel az hízott
 Hernyók; újra-fakadt, 's levelit ki-nevelte kiesbre. —

A' vendég madarakra miért komorűlsz-el? Ha meg-
 fogy

Mind eddig bűvűn nyűjtott élelmek; hazudgyak,
 Hogy-ha ki nem tífztűlnak. Ugyan nem látd-e, mi-
 képpen

Tér ide bé Gűlyák', Darvak', Vad-lűdak', ezernyi
 Más madarak' sokasága, midűn tavasz érkezik? és mint
 Bűtsűzik, mihelyest a' tsípűs télnek el-indűl
 Kedvetlen postája? Sokann el-veznek egűnktűl;
 Etel-ital sokat el-takarított. — Hányattatik a' tűr,
 Meg-vallom; de szemest le nem ejt. Sok, tárgyra-
 repített

Nyűlak-is el-vétik gyakrann igaz úttýokat: eztet
 Ten' magad-is vehetűd tűbb ízbenű éfzre. Ha nintsen
 A' dolog egy nyomban folyvást, azt kell-e tsudára
 Venni? Világbanű éfz: kerekét forgattýa Szerentse:
 Eanek az ő fel' rűfze le-fzáll, al' rűfze fel-ugrik.
 Jár az őrűmmel űrűm: muezs, 's fűlánkűs-is a' műh.
 Étkeidet nézzed: kűzlűd savanyűval az édest:
 Emberbenű-is az íný illy-kűppen vűltozik. — Hogy-ha

Láb-fzijat füz a' fene Sors, láttatlan azonbann
 A' kegyesebb, veritt szárnyunknak sугárit eresztí.
 Nézdfe, miként rohan öbleiböl, és dúllya határink'
 A' gögös Duna; 's költsön eröt sok-féle folyóktól
 Vévén, várasokat, falukat zár, hord-ki takarmányt:
 Ehséggel, döggel fenyeget: 's ím' mérge, dagállya
 E' közben meg-fül: majd el fog enyészni Czeresnek,
 'S Pánnak birtokiról: majd fel-szabadíttya lakossit
 A' rekedett helységeknek: majd végre kitsinded
 Lészén az orjásból; 's böltsöbe rekesztetik, a' ki
 Széllýében több mértt-földön fetreng. Magadról
 Végy példát: hány foglyokkal tölt néha kalitkád?
 Már meg-ürült; azok a' levegöt vígadva hasíttják.
 Hangzattyok' veszténn epedezsz? Hannónak efzedbe
 Nem jut tette? Tanúltt madarit szabad égne aliglan
 Indíttá, 's mindgyárt el-hagyák letzkéjeket. Itten
 Szúke Patsirtának bár nem vólt eddig-is; a' több
 Tollas nép maga' nótájit dúdolta: tovább-is
 Ugy-létét szabták az örök Végzéseek. Alábbra
 Szállani nagy Júnó Pávát, Cziteréa Galambot,
 Nem fzenved Keselyüt mennydörgö Júpiter. — A' mit
 Félre vetél meg-ijedtedben, fel-vészed, ha kedves;
 'S már vér-fzemre kapál. De ne mondd fellyebbre,
 barátom,

Léténél a' dolgot: igen fenn-tartatik a' Strutz,
 A' Költsog, Keretseny; 's bámúlva tekéntik Irígyink:
 'S még most, mint-sem előbb', betsedelmesb árra; mi-
 vel-hogy

Gála-napok láttyák egyedül, és sátoros ünnep. —

Bátrodgyál: a' Virti mezők, a' Zsitvai Nimfák
Énekidet várják: éled madarakkal az erdő:
A' Vissz'-hang mulatni magát kívánnya daloddal. —
Mondta; 's leg-ott el-tűnt szem előll, 's magam-is
fel-otsódtam.

SZABÓ D.

XII.

A' FRANTZIA-ORSZÁGI V Á L T O Z Á S O K R A.

1 7 8 9.

NEMZETEK, Országok! kik rút keleptzében
Nyögtök a' rabságnak kínos kötelében;
'S gyászos koporsóba döntő vas-igátok'
Nyakatokról eddig le nem rázhattátok: —
Tí-is, kiknek vérét a' Természet kéri,
Hív Jobbágyitoknak fel-szenteltt Hóhéri!
Jertek! 's hogy sorsotok' előre nézzétek,
Vigyázó szemetek' Párisra vessétek!

B. J.

XIII.

KÉT MAGYAR HAZAFI É R Z É K E N Y S É G E I.

T. N. Aba-Új Vármegye' öröm-ünnepén.

Sz. György' Hav. 16. napj. 1790.

Procul o , procul este , Profani !

VIRGILIUS.

*Horret adhuc animus , manifestaue gaudia differt ,
Dum stupet , et tanto cunctatur credere voto.*

CLAUDIANS.

I.

MELLY örömtől zengnek *Kassának* hajléki ?
Mitől vidúlnak így *Hernád'* bús vidéki ?
Tán boldogságunknak érkezett postája ,
'S fel - kelend még egyszer *Árpád'* Onokája ? —
Úgy van ! — Tsalatkozott Atyánk 's Fejedelmünk
Halállal pótolta számtalan sérelmünk' !
Vissza - tér Hazánknak ditső Koronája ,
Vissza - tér Szent István' Királyi Páltzája .
Nyelv , Törvény , Szabadság tellyes erejével ,
Mind meg - tér Ispányunk' fényes tífzségével ;

D 5

Ki-is ím'! meg-örültt Nemzete' szavára,
Ma ül-fel újjolag régi kormányára. —

Isten hozott, Napunk' rég'-óhajtott fénnye,
ORCZY! dölő Hazánk' eggyik főbb reménnye!
Bús Megyénk' Egekből szállott ajándéka,
Üdvöz légy, Nagy Atyád' méltó Maradéka! a)
Itt vagy hát? — 's tekéntvén az Ég nyomorgásunk',
Engedi, hogy köztünk újjolag meg-lássunk? —
Fel-hatott hozzája gyászos kiáltásunk,
'S nem tartand örökre Tölled meg-válásunk? —
Oh melly öldöklő gond' 's búba merítetted
Szívünket, mi-olta vég' bútsúdat vetted!
Mi-olta a' kormányt, kötelességedből
Engedned kellettén, le-tetted kezedből! —
Nem lehetett többé velünk tanátskoznod,
'S, mint Atya, szerető Néped' óltalmaznod!
El-szakasztotta Béts egybe-forrtt szívünket,
Hogy tetfzése szerént hányhasson bennünket;
Mert látta, hogy, lévén el-szántt eggyességgel,
Inkább koporsóba szállunk ditsősséggel,
Mint-sem, hogy adózó Pórságnak módgyára
Éltünkért fizessünk, Világ' tsudájára. —

a) Mélt. Báró ORCZY LÁSZLÓ Úr, Ő Exc.; amaz
örök emlékezetet érdemlett Báró ORCZY LÖ-
RINTZ nek Második Fija.

Tsak távólról kellett nézned, mint fzenvedtünk,
 A' mérges habokkal mi-képpen küfzködtünk;
 Mert, bár mit tett volna atyai kéfzséged,
 Nem hafznált, 's ártalmat fzült volna hívséged! —
 Mint a' Hajós, — kinek meg - rakott gállóját
 Rúf fergeteg éri, 's tépi vitorláját;
 'S a' riadó mennykő, tüzes fellegeből
 Le - tsapván, a' kormányt ki - üti kezéből;
 'S már az el - nyelendő haboknak közötté
 Tsak egy defzka - fzálon függ kínos élete: —
 Meffzéröl fzemléli, hogy' dőlöng magában
 'S verdődik hajója, Halálnak torkában;
 Hijában nyújtya - ki refzkető kezeit,
 Nem fzaবাদíhattya kíntsét, 's Kedvesseit! —

Hafztalan reményltünk Urunk' 's Koronánkban;
 Idegenek vóltunk tulajdon Hazánkban! —
 Az öröm, kedv, 's Népünk' fzőkott nyájassága
 El - tünt! mert kötve vólt a fzív' fzabadfása.
 Nem bízott az atya saját magzattyában;
 Barát, ellenségét vélte baráattyában;
 Titokban sírt a' jó Hazafi, 's hallgatott;
 Mert, ha fzőllt, pártosnak 's bolondnak tartatott:
 Ösi fzabadfása' emlékezetére
 Refzketett, 's nevét sem vehette nyelvére!
 Telkénn az Idegen mérő - lánttzal jára,
 Már adót kéfzítvén Nemes birtokára;

'S a' melly ugart Attya vérével öntözött,
 Azonn a' Jövevény kévéket kötözött;
 'S hogy bosszúságának mértéke se lenne,
 Jól-tévőjét kellett szemlélnie benne! *b)*
 Illy szörnyüségeknek el-viselésére
 Tűrést az Egektől tsak nyögéssel kére; —
 Mert, ha bár rabságot rendeltek - is róllunk,
 Igaz ügyünk mellett nem lehetett szólalnunk! —

Am de! mit számlálom ki-tűrtt inséginket?
 Minek szaggatom - fel újra sebeinket? —
 'S Néked - is, kit végre meg - szánt a' kegyes Ég,
 Egybe - sereglett Fő - 's Köz - Rendű Nemesség!
 Minek tartóztatom öröm - könyveidet,
 Mellyekben lábbagni látom szemeidet? —

Örülly! 's imádd az ÚR' atyai végzésit,
 Ki illy-képp' váltja - fel Népe' szenvedésit!
 Vigadgy! és tsókollyad jól-tévő vesszejét,
 Melly így kísértette szívednek erejét! —

b) A' többek között a' végre hozták-bé Hazánkba az
 Emberi Nemzetnek ama' seprejét, a' Svábságot,
 hogy Népünket a' föld-mivelésre tanítsa, és
 (a' mint a' *Szomszédok* mondani szokták) er-
 költseinek durvaságából ki-vetkeztesse!! — —
 Lehet-e egy szabad-érzésű Hazafinak, sőt önnön
 magának a' természetnek, bosszontására nagyob-
 bat gondolni? —

„ Él még, mondád, él a' Magyarok' Istene!

„ Ha Ő nem akarja, ki tehet ellene? „ —

'S íme! benne-vetett erős bizodalmad

Fel-találta híven-keresett óltalmad'.

Jő, kivel virágzó szereztsédet éred,

Jő már, rég'-óhajtott nagy-lelkű Vezéred!

'S hogy fel-juttathasson boldogság' pontyára,

Ma veszi-fel ismét terhedet vállára! —

Így ment rég' *Kamillus* Róma' védelmére;

Így a' Nagy Hunyadi Erdélynek széllyére:

Ki ottan Hazája' hív Őrző-Angyala,

Itt-honn Nemzetének édes Attya vala! — —

De melly titkos érzés terheli szívemet?

Melly komor gondolat zavarja kedvemet? —

Múzsám! ki elmémet az Idők' titkába

Fel-vivéd Jövendőnk' sűrű homályaiba:

Még sem szünhet-e-még Hazámnak insége?

Soha sem leffz-e hát panaszinknak vége? —

„ Magyar Nép! fel-jött már Napod valahára,

„ 'S mutattya, mint ülhefs Szerentséd' jobbára;

„ De vigyázz; 's az Égnek' atyai szándékát

„ Imádván, használlyad nyújtott ajándékát.

„ Még nem vagy a' parton. Fel-hevültt szívedet

„ Mérsékelj egy kisség érzékenységedet;

„ Ne-hogy örömednek gát'-szaggató árja

„ Az óhajtott révből hajódat ki-zárja;

„ 'S megínt a' veszélyes tengernek mélyére
 „ Repítvén, botsássa fzelek' tetszésére. —
 „ Szem-füles vígyázás kövesse hívséged',
 „ Hogy el ne ragadgyon régi he vességed! „ —

Oh Magyar! ki sorsod' ilyen változásán
 Most méltán örvendessz jobbra - fordulásán;
 Írd - fel e' nagy napot jegyző tábláidra,
 Hogy, le-jutván híre késő Fijaidra,
 Bóldogabb élteknek ezen kezdetéről,
 Emlékezzenek - meg ORCZY' nagy nevérol;
 Ki, hogy áldást hozzon Hazafi - Társára,
 Örömmel áldozza mindenét számára! —
 Eredgy hát! 's ígérd - meg igaz hívségedet,
 Ígérd Vezérednek kész tehetségedet!
 Kövesd! 's figyelmeztvén okos tanátsára,
 Úgy siefs meg -indúltt Hazád' óltalmára,
 Hogy most: vagy Szabadság leffz munkádnak árra,
 Vagy Jobbágyodnak jutfs magad - is sorsára.

B.

2.

Non minor est virtus, quam quaerere, parva tueri.

OVIDIUS.

GYÖZTÜNK, oh Magyarok! kétszeresen pedig.
Győztünk! A' Török Hóld hartzra-fzülött karunk'
Súlyos mennykövitől földig aláztatott. —
Hírét vette, tudom, már az egész Világ,
Nándor' Vára miként hóldola, 's *Martínest*. —
Szüntesd könyveidet, számtalan Öseink'
Vérében feredett Varna, 's Moháts! — Ki-tölt
A' böszű: le-rogyott egy fene gyilkosunk. —

Győztünk! tsendesedik végtire József-is,
És, melyet nem akart látni, meg-ismeri
Törvényink' kötelét; 's a' mit egész kilentz
Öszig bontogatott, helyre sietteti.

Szentséges Koronánk (Hívtelen Őrizők!
Hát így kelle Hazánk' kintsit el-adnotok?)
Meg-jött szent Koronánk, és vele vissza-jött
A' vóltt régi Szabás, Nyelv, 's Ruha. Vissza-jött
A' régen ki-veszett víg öröm: a' rabi
Lántzokból szabados lábra botsáttatunk. —
Ispányink nem-igaz kézbe fzoríttatott
Székek' vissza-veszik. — Látom az útakat
Néppel töltve: ki-vontt karddal előre-megy



Lejtőző Lovakonn a' Nemes : hajdani
Nyelvét hallom : örül öltözetén szemem. —

A' Kormányra-kelők közt amaz ORCZYNAK
Nagy Magzattya, minő pompa 's öröm között
Tér tisztebe! — *Kamill* így vitetik vala
Bé Rómába. Setét éjtszaka' gyálszait
El-vervén az Egek' bóltozatinn imígy
Kél a' száz- meg' ezer-féle panasszal hítt
Áldott Nap. — Te vagy, oh mái Nap, életünk'
Fel-jött napja! — Te légy annyi veszéllyeink'
Végso napja! — Nemes Nemzetem! élsz, 's szabad
Vagy már: fel-jöve már Tsillagod: éll, örüll! —

De még hajnalodunk; messze vagyon delünk!
Nyissuk-fel szemeink', mert nagyot eshetünk. —
Hányszor tört-el hajónk révbe-kelésekor! —
Mind e' győzedelem, semmi, ha nem tudunk
(Versengvén) okosann élni gyümölsível.

Eggyes szívvel azért, Pap, Nemes, Úr, Paraszt!
Egy lélekkel! — Azon tzelra szepelkedünk! —
Itt a' vissza-vonás, kárhozatos dolog. —
Tárgyunk' eszközibenn hogy-ha meg-eggyezünk,
Gyözendünk, Magyarok! 's kétszeresen, megint.

SZ.



XIV.

XIV.

ZRÍNYI, SZIGET' VESZEDELMÉRŐL.

Ö T Ö D I K K Ö N Y V.

Egy felől Szulimán van nagy készüllettel Sziget' Vára ellen, más felől a' vitéz Horváth Bán különös gondot visel arra: ugyan-is bé-tölt már szorgos füle egészen a' Császárnak hírével, hogy minden erejével annak rontására jönni igyekeznék: De Zrínyi ezen lévő nagy gondgya között is rettenthetetlenül áll, 's valamint a' Késmárki havasoknak nagy-tornyú köszikláján hijában küszködnek a' fzelek, és tsak erejeket vesztik azonn az ostromonn: úgy Zrínyit sem gond, sem rettenés, ha az Átlás a) le-rogy-is, és ha a' nagy Ég le-fzakad-is, meg nem ijesztheti; mert állhatatoshoz nem férhet félelem, sem ahhoz, a' ki igaz ügygel, 's jó szívvel fegyveres. A' Vajdákat b) ezen okból öszve-hívatá, sőt az egész Vitézlő Rendet-is mind elő-állatá: kiket-is mi-

a) A' Poéták azt költötték az Atlas' hegyéről, hogy az tartya az Eget.

b) Érti a' Vajdákon a' Hadi Vezéreket, és Kapitányokat.

dön már együtt-lenni láta , bõlts fáját ilyen
fzókka nyitá - meg hozzájuk :

Nem véletlen dolgot hozott reánk a' Szeren-
tse , és a' mit ellenünk épített , nem tette azt
reánk váratlanúl. Íme ! a' kit mí Vitézek olyan
nagy fzívvel vártunk , itt vagyon már a' had , 's
a' fegyver elöttünk , mellyet reánk a' Pogányság
készített. A' hatalmas Török Császár Szultán
Szulimán , mint valamelly dühös Oroslány hozza
haragját reánk , 's minket egészlen el akar vefz-
teni , és öfzve-rontani. Ő - néki minden remény-
sége tsak számtalan sok hadában vagyon , 's min-
den bizodalma a' sereg' sokasága , 's hatalmának
ereje , a' számtalan Jantsárság ; bízattya föbb-kép-
pen vefzélyünkre sok - számú lovassága , és ez a'
Világ' fzegeleteiről öfzve-gyűltt temérdek Po-
gányság. Efztelen ! a' ki ilyenbe veti remény-
ségét , 's az Isten' kegyelmét tsak utólljának ál-
lítja. El - rontya az illyeknek az Isten' haragja
minden reménységeket , lovassaikat , gyalogjaikat ,
és földet-rettentő fegyverjeiket : azért veré ő meg
keménységgel régenten Faraót , azért gyalázá-
meg Goliátot , és az Filifzteusokat egy gyermek
által , 's azért rontá - meg a' mí időnkben - is sok-
szor a' Pogányságot , az ő bofszú - állásra ingerel-
tetett fzíve. De ellenben irgalmat tesz az aláza-

tos - szívüekkel , és a' kik reménységeket tsak ő benne helyheztetik. Illy okból mutatta irgalmát az Izrael' népéhez , sok szent Királyokhoz , és a' gyermek Dávidhoz. Íme ! most sem rövidült-meg az Úrnak keze , kegyes fülei most sem dugattanak - bé ; hányszor láttuk mi magunkonn az Isten' irgalmát ? hányszor tapasztaltuk az ő bátorító ajándékját ? Mí most azon ellenséggel fogunk hartzolni , a' kit sokszor előttünk , mint a' barmot , hajtottunk ; fegyverét , 's tisztségét le - vontuk , 's a' kit az Isten' irgalmából sokszor meg-rontottunk. Nem gondolhattuk azt , hatalmas Vitézek , hogy a' mi kezeink (ámbár azok mind kézfek , mind kemények) illyen rettenetes próbákat véghez vihettek volna , a' mellyekért minket az emberek tisztelnek. Bizony nagyobb erő vólt az , és a' nagy Isten maga vólt az , a' ki érettünk hatalommal hartzolt , kezünknek erőt adott , szívünkben bátorságot tsinált , a' Pogánytól pedig el-vette azt. Ihon c) mit tselekedett értünk Siklósnál a' kegyelmes Isten : midőn a' számtalan Ta-

c) Itten egymás-utánn , azon győzedelmeket számlállya-elő , mellyek ezen énekeiben nintsenek különösen le-írva. Azért ezen Siklósi történet meg kell különböztetni a' Mehmet Basának ugyan-ottan esett történetétől.

E 2

társág, mint valamelly terhes felhő, sokasággal ránk ütött, 's minket már kész prédájának tartott. Az Isten rontá-meg azoknak rendeket, ő tompította-meg nagy fíveket, és fegyvereket, 's a' midőn bennünket bé sem akarának várni, mi még-is közülök kétfzer két ezeret vágánk-le. Úgy-e, hogy vér 's fáradság nélkül verénk-meg Ulmánt? tudgyátok, melly nagy dühösséggel hozá ő reánk nagy hadát; de ott hagyá számtalan sok prédáját, ott hagyá sok Agáját, és Gyafert, a' maga' fiját-is. Még most-is Babotsai Rinya vize meleg a' török vértől, és a' mező fejezik a' sok hóltt testtől; még a' Budai Török-is futott előttünk, valamint a' por el-fzéllyed a' fzel előtt; mert az Isten vólt a' mi fegyverünk körül. Vallyon, mitsoda atzélos pais tartott-meg magamat? a' mikor Babotsánál ágyúból a' lovamat alóllam el-lövék, másodszor pedig a' fejemből a' tollamat el-fzaggták: úgy-e, hogy közel vóltam akkor halálomhoz? Ímé! tsak nem régen nem tapasztalánk-e nagy tsudát, a' midőn az Isten Korotnát kezünkbe adá, nem váránk ennek, ágyúinktól léendő romlását; még-is illetetlen d)

d) Ez a' szóllás' formája, úgy tetfzik, ki-ment a' fzo-
kásból; de méltó, újra bé-venni.

meg-vevénk erős kö-falait. Arslán Jahiogli-is el-futa előttünk, 's a' mí had-verő fegyverünket bé nem meré várni; mert tudta, hogy a' nagy Isten vagyon mí-velünk; azért ötet akkor úntig-is vágtuk, és öltük. Ím' most leg-közelebb a' Siklósi mezőn Tajeléri Mehmet Bassa e) ott velté táborát, a' maga' fiát, és életét. Alig vólt talán egy, a' ki közülök hírt vihetett a' Török Császárnak; mert a' többi mind ott vesze. Előbb el-fogyna az én életem, oh erős Vitézek, hogysem az Istennek ki-mondhatnám kegyelmét; bizony most sem hágy-el titeket az ő nagy-hatalmú keze; de tí-néktek-is kötelességetek az, hogy az ő szent nevéért serénykedgyetek. Tudgyátok, minden-felől reánk néz a' Kereszténység, 's a' mí vitéz kezünkben van egyedül minden reménysége; soha még minket meg nem gyalázott szégyenség, azért-is rakva hírünkkel a' föld, az ég, 's a' tenger. Mostan azért, ez-utánn-is, kell még nevelnünk hírünket, vagy életünket tisztességgel végeznünk: a' mí tselekedeteinket el nem rontya az idő, valameddig e' Világ áll, és valamíg az

e) Itt már a' leg-közelebb esett ütközetre megyen, és a' Harmadik Énekben már le-írtt történeteiket emlegeti.

ember' fzeme eget lát. De az-is nagy tisztessé-
günkre van mí-nékünk, hogy maga Szultán Szu-
limán a' mí ellenségünk, kit ha meg győzünk
(a' mint az iránt reménységünk-is lehet) akkor
el-mondhattuk, hogy a' Világ'-bíró Csáfzárt
győztük-meg. Kell pediglen nekünk mostan har-
tzolnunk, nem valamelly kis okért, hanem Ke-
refztény fzerelmes Hazánkért, Urunkért, felesé-
günkért, gyermekeinkért, magunk' tisztességéért,
és életünkért. Előbb lássa azért a' pogány eb
testünket halva, hogy-sem mí kordélyban el-ve-
fzessük kintsünket, 's vagyonunkat; hogy-sem ő
pórázon hordozzon bennünket, 's eddig való hí-
rünket, szabadságunkkal együtt, el-töröllye. Tu-
dom ugyan, hogy arra fogja vetni minden mester-
ségét, hogy bennünket-is, mint bolondokat, hi-
tivel erősített ajánlásival meg-tsallyon; de efsz-
telen az, a' ki a' Török' fzávának hitelt ad, mert
a' Várral együtt el-veszti életét. Ám! ama'
Vitéz AMADI, fel-adá az erős Visegrád' Várát,
a' nagy fzmjúság miatt, de életével fizette tse-
lekedetét, 's későn báná-meg ezen dolgát. Így
adá-fel vitéz LOSONCZY-is Tömösvár' falait,
tsak-nem kéntelenségből ugyan, de bizony igen
könnyen-hívő eggyűgyű fzívvel; ám tsak hamar
meg-is fizeté azt kedves életével, és minden Vi-

tézeinek el-vesztésével. Nintsen hát mit hinnünk a' Török Császárnak, mert ő, eskütt szavának soha sem embere. Meg-ígéré, de nem adá oda Budát János' Király' fiának, *f)* hanem azt nagy hitetlenül magának tartá. De hogy'-is adhatna az hitet, a' kinek magának hite nintsen? Mi-képpen hihetnénk azért mí-is a' Török' szavának, a' kit tapasztaltunk, hogy mindenben hazud? Nints itten más mód: hanem, vagy meg kell ebben a' helyben halnunk; vagy, Istenünkben bízván, ötöt meg-győznünk. Ez a' hely, 's ez a' vár légyen hát a' mí nyerendő ditsőségünknek tzellya, avagy pedig a' madarak' gyomra a' mí koporsó-helyünk. Ha mí minden-képpen emberek, és vitézek le-füünk, úgy a' mí szép hírünk fenn fog maradni, 's nevünk örökké élni. Én fejem' fel-álltaig tí veletek lészek, esküszöm arra előttetek, a' Seregek' élő Istenének: de meg-kívánom, hogy tí-is szint' ezt tselekedgyétek, és, szablyátokat keze-tekben tartván, rendre esküdgyetek.

Vitéz ZRÍNYINEK ezen szavaira meg-bátorodtak az egész Sziget-Vári vitéz Leventák *g)* 's előtte

f) ZÁPOLYA János Király' fiát érti itten.

g) Ezen Leventa névvel igen gyakran él Zrínyi, mel-lyen igen vitéz Bajnokot ért. A' Törökök a'

rendeltt seregekben meg-állottak, 's mezítelen fegyvereiket kezekben tartották.

Mint mikor a' fel szél a' Késmárki hegyekből ki-fzakad, 's valamelly sűrű fenyős erdő közibe talál akadni ; mérge még-is az által, sem meg nem reked, sem meg nem lankad ; hanem hajol előtte a' lágy ág, a' kemény pedig törik : ilyen nagy zendülés esék az egész seregek közé, mert mindenikében már a' haragos vér fel-forrott, 's mindenike kívánnya, hogy mentül hamarább az ellenség' vérében, 's szívében kezét festhesse.

Itt FARKASITS Péter, ki már meg-gyógyúlt attól a' tsapástól, mellyet Rahmattól kapott, fzyblyáját hüvelyéből a' Gróf előtt ki-rántván, 's fzemeit az égre függesztvén, így esküvék-meg: Halld-meg te, igaz Isten, az én beszédemet ! 's Te-is, oh Vitéz Gróf, ezt az esküvést : Hogy-ha én kémélleni fogom életemet, 's ha vígan ki nem ontom, a' hol fzükség lessz, az én véremet ; hogy-ha, valamíg tart életem, el-hagyom Uramat ; vagy ez ellen a' hely ellen *praktikákat* gondolok : Te, bosszú-álló Isten ! magamat köved-

Leventán tengeri Katonát értenek, de Zrínyi ebben az értelemben sehol sem veszi.

del üfs agyon , lelkemet pedig hanyatt pokolba vesd.

Vólt ez a' FARKASITS Fő Kapitánnya Zrínyinek; *h*) az ő serege két-száz harmintz kettőből állott ; mindenike pántzérba, kar-vasba, és sisakba vólt öltöztetve, 's ők-is mindnyájan Vezérjek után, fel-fzóval a' szerént esküvének-meg.

Mihelyt ez a' Vitéz Kapitány seregével félre állott, azonnal jött utánna száz-ötven karddal NOVAKOVITS Iván; a' hátát haragos Tigrisbőr fedezte, a' paissára pedig kegyetlen Sas-toll vólt fzegezve. NOVÁK DEBELIÁK' nemzetéből hozza ő le eredetét; de bizony meg-mutatta tselekedetivel-is, hogy hasonló, Vitéz Eleihez. Már

h) Az első Eneken a' Török tábornak, ebben pedig ZRÍNYI Miklós' Hadnagygyainak le-írását, akarta követni GYÖNGYÖSI-is a' *Kemény Jánosában*, de igen szerentsétlenül: ugyan-is nagy hiba az GYÖNGYÖSIBEN, hogy soha-is az ottan le-írtt személlyek többször elő nem fordulnak. Ellenben ZRÍNYI a' maga munkájában mind a' két táborból valóknak dolgot ad. Sokkal jobban tette volna GYÖNGYÖSI, ha a' Császár' tábora helyett, a' Kutzuk Basáét írta volna le, 's ezek közül, leg-alább, Kutzukon kívül, még valamelyikéről emlékezetet-is tett volna, annak-is részt adván azon ütközetben, a' mellyben KEMÉNY János el-esett.

az ő lába alatt, sokszor számos Török zászló tört-
el, sőt sok Török test, sok holt ló hevert nem
csak egyszer előtte.

Hoz ez-után száz meztelen szablyát DÁNDO.
Maga van előttök, 's úgy jár mint-egy Oroszlány.
Ez-is meg-esküvén, félre álla.

Utánna százzal ORSITS István érkezék. En-
nél nem szülhetett anya, sem mérészebbet, sem
termetesebbet: erős testtel bíró: azt tudnád,
hogy maga jár Márs, mikor ötet menni látod.
Tsak szemeivel-is már sokszor kergetett ő Törö-
köket.

Jött utánna SZETSÖDI Máté, nagy tarka
ketségével, és pántzérral bé-fedezve; 's erős ke-
zében temérdek meztelen pallost hordozott. Ez-
is, száz erős Legénnyeivel együtt, le-tevé es-
küvését.

Hát ALAPI Gáspár, éppen négyszer ötven
szablyával érkezék; hátát párdutz-bőr fedezé;
e' mellett vitéz módra szép daru-tollakkal vala
fel-ékesítve: bővölködik ez nem csak vitézség-
gel, hanem okossággal-is.

Te sem maradtál-el, kegyetlen RADOVÁN
Andorján; mert már az Urad, az Olaj Bék' sar-
tján ki-váltott. Hidgyétek, hogy ennél még az
Oroszlány sem fenébb, ha egyszer a' Törökök'

serege közé keveredik: küldött már ő hat-száz Törököt pokolba; de küld még ezeret, vagyon olyan hízfemben, és szándékban. Száz seb van már a' testén, a' mellyet hartzokban nyert, leg-többet akkor, mikor fogságba esett.

Ímho! STIPÁN GOLEMI-is *i)* érkezék, 's mint egy halom, úgy lép serege előtt, rettenetes testével. Ennek soha-is fegyverrel ártani nem lehet, mert az ő bőre a' vasnál és a' kemény kőnél-is keményebb a' fegyver ellen.

Ím! BATA Péter-is együtt-jő deli öltözetben ama' haragos PATATSITS Péter társával. PAPRATOVITS Farkas könnyű testével utánnok ballag. Ez mindenik száz-száz jó Legényt vezetett. Maga pedig KOBÁTS Miklós két száz Legényt vezérlett, mert a' Hadnagy CSÉREI Pál a' minapi hartzon szerentsétlenül el-esék; de bizony ezeret-is méltán vezethetne ez, mert nálánál ravaszabbat látni hadban nem lehet.

Ezek utánn BALÁS Deák, NAGY-GYÖRI Mátyással, és MEDVEI Benedek', ama' hatalmas Bikával: igazán nevezték ama' hatalmas BIKÁ Andrásnak ötöt, mert már ő egy tsapással tsak, gyakran lovastúl ölt Törököt.

i) Stipán, Istvánt jelent a' Horvátoknál.

GERÉTSI Berta-is ötven Legénynek vólt Vezére, mert a' többi mind el-veszett az Olaj-Bék' keze miatt; maga GERÉTSI-is sebet kapott a' fején, azonn az utólsó hartzonn, a' melyen Mehmet Bassa el-vesze.

JURANITS Lőrincz, Zászló-tartó vala eddig még tsak; de mivel Vajdájának nem régen történt halála, érdemeiért mostan Vajdának tevék, már sok számos ütközeteken meg-mutatván vitézségét. Ennél szebb Iffjat soha még a' Nap' szemé, e' Világon nem látott. Vezet ő maga utánn kétfzer ötven szablyát; utánna pedig OSZTRONI Péter más százat.

Ezek utánn hoz HORVÁTH RADIVOY száz Legényt; ötet százzal követi BAJONI Iván; GUSZITS András ismét százzal vagyon mindgyárt nyomokban. Ezen utólsó tartá-meg a' minap Zrín' Várát nagy bátorsággal a' Töröktől.

De ihon DELI Vid-is k) a' Törökök' osto-ra; ugyan-is gyakor szaladásra tanította már őket. Ezen hatalmas Leventa leg-utólyára jött a' több Vajdák utánn, 's ötet ötför ötven haragos szab-

k) Ez vólt Zrínyi utánn leg-vitézebb a' Szigeti Vajdák között, 's a' leg-főbb tselekedetek-is néki vagynak tulajdonítva.

lya követte : kevés volna nékem, ezt az Oroslányhoz hasonlítani ; mert hasonló, magához a' had-verő haragos Márhoz : még a' fzeméből is ki-tetfzik, hogy ő halált és öldöklő lángot fzikott terjesztetni maga után. Négy ölnyi vasdárdát tartott kezében, a' testét selyem-pántzér l) inggel öltöztette, fejét pedig fzéles nyufzt-bőr kápával m) fedezte-bé, 's azonn egy keretseny fzárnymutogattá szépségét ; a' kezét egy nagy nehéz paizs súlyosította ; a' lábán lévő nagy Mamur n) pedig úgy látszott, hogy majd nem fzántotta a' földet : e' mellett az oldalát kemény fringia kard támasztotta. Ez vólt minden Szigeti Leventáknak o) virágja : bölts, erős, gyors, 's haragos-is, a' mikor azt akarja.

Ezek mind rendre meg-ésküvének a' Szigeti Gróf előtt, hogy vele egygyütt inkább mind a'

l) A' Pántzér Ing még ennek a' fázadnak elején fzikásban vólt : hihető, a' Vitézek Pántzérokön fellyül viselték : ez az ing többire tafotából vólt készítve.

m) Ez Süvegnek neme, 's talán egygy azzal, melyet Kalpagnak hívunk.

n) Valami láb-beli, de meg-vallom tudatlanságomat, hogy nem tudom, mi légyen.

o) Már a' *Leventa* név fellyebb még van magyarázva.



Várban akarnak meg-halni, mint-sem hóltokig ő mellőle el-állyanak, hanem az Országhoz, 's hozzá mind végig hűséggel maradnak.

E' fzerént a' szorgalmatos ZRÍNYI a' mustrát el-végezvén, a' Várnak állapottyát kezdé meg-visgálni; az ágyukat a' bástyára renddel fel-húztatni, a' Vitézeknek fegyvert és port ki-ofztogatni. E' mellett hozatott minden-féle hadhoz szükséges fzerfzámokat, 's minden-féle *prófontot*, bort, kenyert, húst, és elegendő sőt, sok kapát, lajtorját, minden-féle ásót, kár-tévő tűzi mesteriséget, fetskendő tűz-óltót: számtalan defzkát, taligát, és tűzre-való fát; kemény tölgy-fából sok temérdek gerendákat; egy fzóval: valami tsak egy vár' óltalmazásához szükséges-képpen meg-kívántatik. Az-utánn meg-parantsolá, hogy senki az ellenséggel még tsak beszélni se merjen, mert ha rajta érik, hogy a' pogány Törökkel fzóba eredett, tudgya-meg, fejével fizet érette; és ne reménylyen ilyen vétkéért soha semmi kegyelmet-is. Végre Istrásákat-is rende le a' palánk körül, hogy azt mind éjjel, mind nappal renddel el-járják. Ezen parantsolatikhoz képest, futnak, és szorgalmatoskodnak a' sok vitéz Vajdák, 's magok fzeméllyek fzerént foglalatatosok a' Vár körül való serény vígyázásban.

Mikor mind ezeket rendbe vette volna Zrínyi, 's már ki-ki tudá a' maga' hívatallyát; egy levelét írta az-után, tartozása szerént, a' Magyar Országai Királynak, ilyen-képpen.

Felséges Uram! már két hete vagyok, hogy a' Török Császár kardgyát r'ám készítti. Ezt én bizonyos meg-hitt embereimtől hallottam; mellyet Felségednek tudtára adni kívántam. Én a' mint tőlem ki-telhetett, hozzá-is készültem már ahhoz mindennel, úgy-mint vitéz Szolgáimmal *p)* 's a' Vár' őltalmára szükséges minden-némű fegyverrel; e' mellett az ezekhez köttetett szorgos vígyázással; egy szóval, minden meg-kívántató jó rendelésekkel. De a' szerentsének vége egyedül az Istennél vagyok. Azt ugyan-tsak még-is bizonyos-nyal írhatom Felségednek, hogy Sziget' Vára' szükségeinek úgy tettem jó-előre mindenben elég, hogy, ha kezünknel való maradást rendelt annak az Isten; a' ki ezeket írja, tsak az tartya-meg azt Felségednek. De igen félek attól, hogy az Isten mást ne végezett légyen erről a' Várról,

p) Itten nem kell azt a' szót *Szolga* közönséges értelembe venni; mert az a' Régiéknél hadban-fizsgáló Nemest jelentett, mellynek maradvánnya most-is meg-van ezen szóban: *Szolga-Bíró, Judex Nobilium.*

és a' Várral együtt a' te Szolgádról-is, mert mint a' fővenyet annyinak mondgyák lenni a' Pogányoknak számokat, azért tsak kövel-is bé-boríthatunk általok. De tsak a' Te Felséges Fejed maradhasson egésztségben, én magam' részéről örömet meg-halok, egyedül arra kérvén Felségedet, hogy el-maradott Fiaim legyenek emlékezetében, és kegyelmében. Mostan pedig én magam, örökösen bútsúzó Tőled, mert tudom, hogy Felségedet soha többé nem látom; azért, a' ki a' Földet és az Éget teremttette, az a' Mindenható Isten legyen mindenkor Te veled.

El-végezván levelét, minek-utánna azt bépétsételte, a' Fiát GYÖRGYÖT szépen meg-ölelé; az-utánn okosan 's röviden így szólla hozzája; de a' Gyermekek-is *g)* nagyon fülelé az Attya' szavát: Fiam! én téged' most leg-utólszor látlak, és áldom azért az én Istenemet, hogy még néked hallanod engedte végső beszédemet: hallgafs azért, Fiam, ezen utólsó intéseimre: Íme Uraságban hagy-lak én tégedet, mert kardommal-is bővítettem a' te értékedet; mindened leffz: de te-is tánúilly

Isteni

g) György, valóságos gyermek már akkor nem volt; de a' fel-serdültt Ifjatskát, szokása Zrinyinek, gyermeknek nevezni.

Isteni félelmet ; az Isten-is úgy fogja meg-öregbíteni minden világi fzerentsédet. Tanúld meg tőlem ama' valóban nehéz vitézség' módgyát-is ; tanúlyl tőlem fáradhatatlanságot , 's Hazádhoz igaz hűséget ; tanúlyl tőlem jóságos tselekedeteknek-is gyakorlását : mástól pedig fzerentsét -is, és annak gyümöltseit. Én már eleget éltem ; láttam mind jót, mind gonoszt, úgy, hogy már éppen meg-is úntam ezt a' hijában-valóságot : mert tapasztaltam mindenkor, hogy a' mit egy kézzel a' világ adott, kettővel mindgyárt vissza-rántotta. A' mellyben meg-nyughattam volna, még eddig semmi olyan jót nem láttam, 's a' miben bizodalمام' vethettem volna, még eddig olyan meg-nyúgo-vást e' világon nem találtam. Tsak akkor egyedül, a' mikor Te-néked, Jehova ! szolgálhattam, tsak akkor pihentem 's elégedtem-meg. Te-is, édes Fiam, annak szolgálly, és azonn az úton járj, a' mellyet az Ő Szent Fija rendelt. Ez ad néked arra erőt, hogy a' Török Pogányon győzedelmet vehess, 's még ezenn a' világonn-is az adhat tsak jó fzerentsét. Ofztán emlékezzél-meg az én sok hadi próbáimról-is, ne légy olyan, mint kemény sastól el-fajzott gyenge galamb ; te-is, mint én, karddal keressed híredet a' pogány ellenség ellen, hadd mondhassák, hogy igazán Zrí-

F

NYITől fajzottál. Én az égben az Istent imádom éretted, hogy a' te erődöt mindenkor gyarapítsa, és addgya azt, hogy neki kedve fzerént szolgálhass, és hogy sok idők után végre meg-is láthass engem' a' mennyben. Mostan pedig ezen levelemet vidd gyorsan a' Királyhoz, hogy még jó idején tudhasson a' hadhoz készülni, 's az Ország' dolgához jó móddal nyúlni; mert nagy siettséggel maga Szulimán jő, ennek a' Várnak el-törlesztére.

Kemény-szívű Atyám! mit kegyetlenkedel (így felele ezen szavaira az Ifjú ZRÍNYI a' nagy Bának) hát engemet magadtól el-akarsz te kergetni? még pedig, hogy tőled örökös idökre vályak-el? Így én Sasnak fíja lévén, nem léfzek igaz Sas, hanem tőled el-fájzott velzni-való kölyök; hogy-ha én a' halál előtt ilyen igen fogok irtózni, és a' mit te víg szívvel keresz, én azt el-kérülni igyekezem. Valamelly fzerentsét azért az Isten te-néked rendelt, méltó, hogy ugyan-azon fzerentse hordozzon engemet-is. Az én el-bujásommal, ne gyaláztasd-meg, kérlek, a' te nagy nevedet; de mondd-meg, vallyon, mi végre tartsam hát meg ezt az én úgy-is meg-úntt életemet? Ez-e az a' vitézség, a' mellyre engemet tanítottál? hogy a' leg-első próbám-is el-bujásom

légyen? 's engemet, mint ilyen nagy atyának
roffz fiját, minden ember nevéssen? Ah! ne ad-
gya azt a' jó Isten soha-is én-nékem érni. Uram!
vagy haggy-meg engem' itt magadnál, vagy en-
gedd-meg, hogy magam' kardgyával itt végez-
zem-el életemet. Oh! foggyon-el elébb, nagy
tsudával ama' nevezetes ZRÍNYI-név, mint-sem
csak eggyik-is közülök ilyen rút gyalázattal
éllyen.

Az Attya így felele néki okos elmével: Óh!
böltességgel tellyes nagy-szívű Gyerme! a' men-
nyire te keménységgel bővelkedel; annyira illik
nékem tüzedet el-óltanom. Édes ugyan a' tisz-
tességre való nemes vágyódásnak az ő gondolat-
tya, 's vagynak sokan, a' kik magokat ez által
örömet meg-is tsalattyák; de kevés felette, a'
ki azt igazán tudná jól alkalmaztatni, 's a' ki a'
valóságos jót, a' jó hírrel öfzve tudná illendően
tsatolni. Tégedet a' vakmerő bátorság ragadott-
el; 's te olyan vagy, mint mikor az ingadozó ág
a' sebels fzéltől meg-hajtatik; de bizony léfzen
még olyan idő, a' mellyben benned-is a' már
meg-értt vídám elme úgy fog tündökleni, mint a'
kertet ékesítő szép virág. Nem jó, édes Fiam,
hidd-el, idétlenül virágot szaggatni; így nem di-
tséretes néked idő előtt halált kívánni: most még

te bizony senkinek sem tudnál azzal használni. Tartozol azért élni, és annak idejében Hazádnak szolgálni. Nem a' miénk a' lélek, hanem az azt teremő Istené. Vallyon te fogsz-e azzal a' te kedvedre sáfarkodni? Nagyobb szükségre tartsd-meg, Fiam, magadat, és e' szegény meg-romlott Hazánknek jobb idejére. Magam' részéről, úgy látom, szükség, hogy én itten végezzem most végső napomat: mert az Istennek itt tettzett rendelni az én utolsó órámat. Most utólszor tehát, illik meg-mutatnom mivóltomat, ki és mi légyek. Kövessed ezen-túl te-is, a' mikor a' szükség magával hozza, ezt az én mostani nagy próbámat. r)

BÁRÓ IDÖSB RÁDAY GEDEON.

r) A' következő Negyedbe Zrínyi' Nyóltzadik Éneke fog tétetődni.

XV.

S C I P I Ó Á L M A .

Játék-néző helyre alkalmaztatva.

M E T A S T A S I U S P E T E R '
OLASZ MUNKÁJIBÓL.

K R E S K A Y I M R E
A' MAGYAR MUSEUM' ÍROJIHOZ.

Sz. Fejér-Vár, Kis-Affz. Hav.I-ső napj. 1789.

„ — Hazafiak!

MELLY kedves mosolygással tekintse, melly
érzékeny szívvel vegye, betses iparkodástokat, és
kellemetes munkáitokat édes Hazánk; ditső Nem-
zetünk' józanabb Részének köz meg-elégedettsé-
ge bizonyosakká tehet benneteket. Szolgálatotok
öregbítti a' mostan uralkodó Felségnek Nevét;
kinek élete' napjait fényesíti, mikor az ő Fejedel-
mi páltzája alatt lévő Tartományok a' Tudomá-
nyokban, 's a' Hazai Nyelvnek ékesítésében,

F 3

olly fzembe-tünő-képpen gyarapodnak. Lelkesíti a' kedves Hazát, mikor végső vonaglási között-is láttya, hogy még él! —

Így, mikor az égő fáklyát

El-óltyák, akkor szikráját

Fényesebben lobbantya ;

Így a' Hattyú, vég' óráját

Érvén, bútsúzó nótáját

Hangosabban folytattya.

De nem ; — nem haldoklunk. — Szerentsés
idők lefűnek ezek. — — — — —

— — — — —

Oh ! ha e' szép bimbókat a' Szebb Nemünk' meg-hasonlottsága nem kortsosíttaná, melly édes gyümöltsöket fzedhetnének hajdan hála-adó Onokáink illy reményltető óltoványokról ! - - - 's pedig nem panaszkodhatnak, hogy nem volna mit magyarul olvasni. — Vagynak igen-is ; sőt, ha valaha vóltak, most bizony vagynak sok Magyar Írók, sok szép, és tudományokkal rakott Magyar Könyvek ; mit mondok ? olyanok-is vagynak, millyeneket az idegen-nyelvű Könyvekben keresnek, mellyek a' veszteglő szívnek érzékenyebb eretskéjit-is tetfzetősebben illethetik. Ezekkel nem szer-felett ditsekszünk ugyan ; csak-hogy fzemre-hányásoktól mentt lehessen a'

Magyar Múzsá : meg-győzöttetvén arról, hogy nem olly durva a' Magyar Szó, mint-ha ebben nem lehetne nyájaskodni. — Tí, Érdemes Hazafiak ! sok jó-illatú virágokból mint-egy bokrétát kötöttetek, ajánlván azt a' Magyar *Klórisk*' kebelekre, midőn külömb-külob-féle szép verseket, és a' Hazai Nyelvnek betsesíttésére serkentető ajánlásokat foglaltok a' MAGYAR MUSEUM név alatt közre-botsáttott Negyedekben. Barátim ! nem vész-el jutalmatok, — — ha e' Század talán homályosb fzemekkel húnyoríttana-is igyekezet'tekre : de meg-érdemli üstökös Őseink' bődlog emlékezete; meg-hálállya fzemesebb Onokáink' fzerentsés meg-elégedettsége.

MUSEUMotoknak régen-vártt II-dik Negyedét olvasván, fzemembe tünt nevem a' harmadik oldalón; holott én mind-eddig semmivel sem fzaporítottam tudós tár-házatokat. Nem akarom hál'-adatlanúl venni emlékezősteket; annak-okáért közfönet gyanánt íme küldök METASTASIUS Péternek, ama' nagy-nevű Olasz Poétának, kellemetes munkájából általam anyai nyelvünkre fordíttatott egy két rövidebb darabokat. Mellyekhez ha SCIPIÓ' ÁLMÁT, ugyan az említett METASTASIUSnak CICERÓ' után módosabb találmánnyát, (mellyet minap M. B. Gen. ORCZY

Lörintz Úrhoz tisztelet-tételre nyelvünkön útásítottam) ragasztjátok, fel-öldoztok, reménylem, adósságomtól, melyre szívességtekkel köteleztetek. Vagynak még több efféle fordítottasim-is, tulajdon füzüleménnyeim között, melyeket a' jövőendő Század' *Geniussának* áldozattyára a' magánosság' kebelében tartogatok. — —

Jók, és ditséretesek, sőt tökéletesek a' Fordítottásról közre-botsátott Regulák, melyek az I-ső Negyedben foglaltatnak. Nem rettenthetnek ezek el senkit attól, hogy munkáját világosságra erefzteni bátorzkodgyék. Szorossabbatskák ott, hol a' Verseknek magyarázattyát illetik, mint-hogy a' Magyar Verseknek az együtt-hangzásban találandó örökös tulajdonságát fenn-tartván, elég, ha a' Fordító az Írónak valóságos értelmét, 's indulattyát, tüzeit, érthető-képpen ki-festi : annyival-is inkább, ha versekből versekre tétetik a' fordítás. a) Mondám: *a' magyar verseknek az együtt-hangzásban találandó örökös tulajdonságát.* —

a) A' M. MUSEUM' III-dik Negyedéhez való Tödlékben, nevezetesen a' 306, 310, és 312-dik oldalonn, ez iránt már bővebben ki-jelentettem értelmemet. A' Fordítás' mesterségének leg-jobb, leg-igazabb regulája, tudni illik, az : hogy az Írót, kinek munkáját fordíttjuk, *nyelvünkön*

Tudom, idegen ítéletnek nevével fog ez büntet-
tetni azoktól, kik a' Görög lábon járó Magyar
Verseknék áldoznak. De én meg nem másolom

*úgy beszéltessük, a' mint ő, tulajdonságaihoz és
írása' módgyához képest, beszéll vala, ha maga
ezenn a' nyelvenn írt volna. Mi kívántassék azon-
ban erre, azt ugyan-azon Iső Negyedben, és a'
most-említett Tóldalékban, elég bőven, 's nyil-
ván láthatni. — Vagynak némellyek, kik a'
kérdésben-forgó Regulákat azért nem akarják
helyben hagyni, mivel (úgy mondanak ők) azon
regulák szerént hibául tulajdonítottatik nékiek,
hogy-ha az eredeti írást meg-szebbítették. Örömetst
olly nagy, sőt nagyobb, embereknek kívánná-
nak látzatni, a' millyenek önnön magok a'
Szerzők, kiknek munkájikat fordították. El-
hitetik azért magokkal, vagy-is inkább mí-velünk
akarnák el-hitetni, hogy ők, az ő jeles fordítottá-
sokban, valósággal magát az eredeti írást-is
meg-haladták. D'ALEMBERT' és PLINIUS'
szavaihoz ragafzkodnak, kik azt javallyák a' For-
dítottónak, hogy mint-egy vetekedő-társa az ere-
deti munka' Szerzőjének, úgy írjon. (Nihil obfue-
rit, - - - quasi aemulum scribere. Plin. L. VII.
Ep. IX.) Igen-is! bölts tanács ez; és méltó a'
követésre. De igyekezz tsak, az eredeti Író-
t úgy beszéltetni magyarul, a' mint ő a' maga' nyel-
vén beszéll, fogadom, érezni fogod, hogy nem kell
ennél nehezebb, 's ditséretesebb baj-vívás. —
Rendes dolog azonban, hogy ezek az emberek
mind-tsak jobbítottani 's szebbíttetni akarják az ere-*



ezeokról valaha RÉVAI Miklóshoz útasított verseimben tett ítéletemet. b) — Én RAJNISnak, SZABÓnak, és RÉVAInak verseit olvasván, tagadni nem méréskélem, hogy a' Magyar Nyelv a' verselésnek ezen új mértékre vett módgyában, kivált a' hatos versben, a' Deáknak méltóságához minden Európai élő nyelvek közül, (melyeket értek, 's a' mellyek effélében gyakorlották magokat) leg-közelebb járúl. De az a' kérdés, melly Európai nyelvben, ki-vévén a' Deákat, állatták a' Versben - szóllásnak módgyát Görög lábakra? c) Én nem fogom irigyleni Nemzetem-

deti írást; egy BÁRÓTZI ellenben (az Erköltsi Levelekhez való elől-járó bevezetésben) *gyengének* itéli a' maga fordíttását, és egy KRESKAY meg-elégzik azzal, ha *igyekezet* fog tétleni Olvasójinak! — Vesd egybe próbául, kedves Olvasó, mind a' két résznek munkáját az eredetivel: 's tapasztalni fogod itt-is, hogy a' *kérkedékenység* tsúfos tulajdonság! —

BATSÁNYI.

b) Lásd RÉVAI MIKLÓS' *Elegyes Verseit*, a' 233-dik öld. — *Pozsonyban*, 1787.

c) Nem tsak a' Deákok, hanem több most-élő Európai Nemzetek-is írtak, 's írának a' Görög mérték szerént Verseket; kétség kívül, hogy, nyelveiknek különböző minéműségekhez

nek, ha a' Vers-szerzésnek ezen új, és más Nemzetek előtt ismeretlen módgyában tökéletes-ségre juthatand; de mind addig ugyan-tsak Őseim'

képest, nem egyenlő szerentsével. Nevezetesen a' Németek el-annyira belé-szerettek ezen vers-mértékbe, hogy többnyire már tsak e' szerént készítettik költeménnyekiket; azon külömbiséggel, hogy ők fő-képpen tsak a' hangzatra vígyáznak, 's következés-képpen sokszor két, három mással-hangzó előtt-is meg-rövidítettik a' magán-hangzó betűt; mivel-hogy az ő nyelveknek természeti hangzása úgy kívánnya, és mivel egyéb-ként igen kevés számmal vólnának rövid-hangzású tagokból álló szavaik. Mivel mind-azon-által ta-gadhatatlan igazság az, hogy az egy-forma-hang-zatú szóknak mértékletes eggyeztetése, valamint-szintén a' muzsikának édes zengedezése, kedves a' fülnek: szokások a' Német Költőknek, Görög mértékre szabott verseiket, a' mesékben, elő-beszéllésekben, poétai enyelgésekben, de kivált-képpen (a' muzsika' és éneklés' kedvéért) az énekekben, 's a' t. egyfzer-'s-mind egyenlő-hangzatú szókkal végezni; hogy e' szerént költe-ménnyekinek (a' mint-hogy méltó 's illendő-is!) a' Szép Nemnél-is nagyobb kedvességet szerezze-nek. (Illy módon van készítve FÖLDI Úrnak azon kis éneke-is, melly a' mí MUSEUMUNK' I-ső Kötetének II-dik Negyedében, a' 82-dik ól-dalon, találtatik. — Ezen utólsókban különö-sen szükséges a' hang-mérséklés; nem-is lesz-nek addig muzsikához alkalmaztatható jó éne-

nyomdokin maradok, 's e' módot métely helyett balzsamnak nevezem: amaszt pedig úgy nézem, mint-ha egy Szittyai lakost látnék Párisi rántzokban negédeskedni. Vagyon minden Nemzetnek a' Vers-írásban természeti hajlandóságához alkalmaztatott tulajdon módgya, 's ezt ok-nélkül farba-rugni, el-vetni, meg-útálni, vakmerőség-nélkül nem bátorkodunk. Szabad, sőt okosság, új utakat keresnünk, mellyeken Hazai Nyelvünk'

keink, míg erre nem vígyázunk.) Jobban szeretik 's betsülik azonban mind magokat, mind pedig anyai nyelveket, hogy-sem azt, az úgynevezett *Leoninum* versekre, a' régi tudatlanságnak ama' fzomorú maradványira, le-aláznák; mellyek egynéhány esztendőktől fogva a' mi Hazánkban-is némelyleknél kedvet találni látszanak, Mí leg-alább, kik külömben mind a' Görög 's Deák mértékre vett, mind az egyenlő szó-tagokkal végződő verseknek, (tsak igaz poétai tüzzel 's ízléssel készítve legyenek) minden előítélet nélkül való kedvellőji vagyunk, a' verselésnek ezen most-nevezett nemét gyermeki játéknak tartjuk, és éppen meg nem foghattuk, miként találhattya egy olyan tudós és széptehetségű Férjfiú, a' millyennek Gyöngyösi János Urat lenni ismérjük, ilyen, 's több efféle, versben gyönyörűségét:

— — — — — *Illik*

Öszve Minerva' feje, szüz Cxiteréa' teje.

Jegyzése a' MUSEUM' Ki-adójinak.

dízfét a' Ditsőség' templomáig vihessük; de míg ez újjonnan fel-találtt ösvény oda vezesse követőit, az Ország' úttyát ne óltsáallyuk. — Ha Nemzetünk' gyengébb Nemét tekéntyük, nem ditselkedhetvén közülök majd senki a' *Prosodiának* értelmével, (a' mellynek Reguláji úgy-is még ma sinsenek egézflen tökéletességre hozva,) kellemetességet keresnek, és méltán, a' Verseknak együtt-hangzó végezetekben: sőt el sem hitetik magokkal, hogy Verseket olvasnak, ha azoknak együtt-hangzása füleiket nem gyönyörködteti: 's pedig képzelhettyük magunknak, melly sok buzgó ifjú Magyar Poétákat szülne, ha pártás Nimfáink a' Magyar Versek' olvasásában kedvet találnának. A' mi pedig az *Ódák'* sok-féle nemét illeti; mint-hogy ezekben írás-tudó Férjfiaink közül azok-is, kik a' Deák *Elegiákat*, avagy *Heroikumokat* örömet olvassák, gyakorlatlanok; Iffiaiink pedig, szinte számkivetésbe küldettétvén már a' Deák Nyelv Oskoláinkból, azokra többé nem taníttatnak; ha azokat az együtt-hangzás fő-képpen nem kellemesítti, valósággal ízetlenek lesznek Olvasóink előtt. Mikor reménylheti pedig Nemzetünk az olly kedves napnak tsak hajnalát-is, hogy Magyar Oskolákat nyílni lásson az Ékesen-szóllásra és Tudományokra vágyódó

Fijainak? — — De koránt-sém oda tzeleözök,
Barátim! mint-ha többől ki akarnám irtani az *Elegiákat*, és *Heroikumokat*, avagy Görög 's Deák
lábakra fzedett Magyar Verseket. Betsesítsék
bízvást ezek-is a' Magyar Parnasszust; hogy mind-
az-által amazokat meg-homályosítani, vagy meg-
gyökerezett hajdani ditsőségekből ki-forgatni ne
kívánnyák. d)

Így telát barátságosan kezét foghatnak érde-
mes Poétáink, midön az ágas-bogas ösvényenn-
is SZABÓ', RÁJNIS', 's RÉVAIVAL a' Magyar
Helikon' tetejére törekedhetnek, mellyre amazok
GYÖNGYÖSIVEL, TELEKIVEL, BARTSAI-
VAL; BESSENYEIVEL, ÁNYOSSAL, FALUDI-
VAL; 's a' Hunniás', és Henriásnak említ-
tendő szüleivel, és a' Régiek' serege után, a'
járott úton játszadozva juthattak. A' mi engem'
illet: ámbátor amazokhoz érzékenyebben visel-

d) Ez a' védelem, a' mint látfzik, RÁJNIS József
Úr ellen vagyon intézve, úgy-mint a' ki a' maga'
Magyar Helikonra vezérlő Kalalúz nevű munká-
jához való elől-járó beszédében a' Magyaroknál
mind eddig-fzokásban 's kedvességben lévő egy-
forma - végezetű verselést, *idő-vesztegetésnek*, 's
gyermeki dolognak nevezte. —

tessem, mind-azon-által tagadhatatlan örömmel olvasom ama' hatos lábakra szabott magyar verseket - is. De ki nem örülne oly tetfzetős, oly elmés, oly hathatós ki-mondásoknak, a' millyenek azokban találtnak? Sajnálom egyedül a' Verse'k' bötüjinek apróságokat (a' MUSEUM' *elsőbb Negyediben*) mellyek ellen méltán panaszolkodnak öfzbe-tsavarodott Magyar Olvasóink, kik pápa-szemekkel-is akadozva nyomozhatták ki a' rendeknek értelmeket: holott inkább ezek, mint *püderes* Ifjaink olvasnák anyai nyelvekenn. Írjatok tehát, Barátim! és tudós MUSEUMotok' óhajtott Negyedinek halogatásával ne szenvedgyétek vágyakodásinkat kétségbe esni. Töltsetek kulatsokat Kasztalis' farrásiból, hogy Olvasóitok' szomjúságokat enyhítsétek. — Tellyes reménységgel bíztatom magamat, hogy a' melly borostyánokat tudós fáradságtokkal arattok, a' meg-unatkozás le nem tépi homlokatokról; annyival-is inkább, hogy megtáfollyátok azoknak vak-merőségeket, kik a' Magyarok' nemzetes nyavalyái közzé számlálják az állhatatlanságot.

M. BÁRÓ GEN.

ORCZY LÖRINTZ ÚRHOZ.

Sz. Fejér-Vár, Sz. Jakab' Hav. 20-dik napj. 1789.

A⁹ MAGYAR MUSEUM' — — Írójinak hazafiúi fzeretettel nemesített tudós iparkodások' adott alkalmatossságot e' bátorságra, mellyel kívántam Nagyságod' nagy Nevétől ezen fordítottasomra kelle-tő fényt költsönözni; ajánlásomnak okát pedig, a' Játék' végéhez ragasztott *Botsánat*, mellyet Nagy-ságod' érdemeihez hízelkedés nélkül alkalmaz-tattam, nyilvánóságossá teszi. SCIPIO ez: ama' kevély Kártágónak diadalmas el-pufztítottja, kit a' vak Szerentsének sem tündöklő hízelkedése, sem komor üldözése, igaz hazafiúi állhatatossá-gában meg nem tántoríthatott. — Isméretesek Nagyságod előtt ama' híres Római Poétának ME-TASTÁSIUS Péternek érdemei, és az Olasz Éke-sen-fzőllásnak módgyában eleven tüzei, mellyek több-nemű munkájit lelkesíttik; annak-okáért, ha ugyan el-nem érhettem-is annak kellemetességét magyarázatomban, meg-elégfzem azzal, ha igye-kedtem tetteit fog Nagyságodnak.

A'

SCIPIO' ÁLMA.

A' JÁTÉK' ALLAPOTTYA.

NEM isméretlen a' Tudósok előtt *Publius Kornélius Scipió*, Kártágónak el-rontója. Fogadott Onokája volt ő az előbbi *Scipiónak*, ki az említett Várust meg-hódoltatván, Rómának adó-fizetőjévé tette, (kit mí, külömböztetés' kedvéért, elől-nevén *Publiusnak* fogunk nevezni) és Fija volt azon *Émiliusnak*, ki *Perzeust*, a' Maczedoniai Királyt, győzedelmi pompába vitte. Olly tsudálatoson magába-szerkeztette *Scipió* mind Öse', mind Attya' jó erköltseit, hogy az Ékesen-szólásnak leg-nevezetesebb Római Mestere *Cicero* méltónak ítélte, annak emlékezetét eggy általa fzerentsésen fel-találtt híres *Álomnak* le-írásával örökösíteni; melly az Olasz Poétának alkalmaztosságot adott, ezt Játék formában Nézök' eleibe alkalmaztatni; Nékem pedig a' benne találándó egy tökéletes Hazafinak képe a' fordíttásra.

Cic. in Som. Scip. ex Lib. 6. de Rep.

BESZÉLLGETŐ SZEMÉLLEK.

SCIPIO.

AZ ÁLLHATATOSSÁG, } Isten - Affzonyok'
A' SZERENTSE, } képében.

PUBLIUS, Fogadott Öse Scipiónak.

ÉMILIUS, Scipió' Attya.

BAJNOKI KAR.

*A' Játék helyheztesdik Afrikában, Massziniiffza'
Királyi Palotájában.*

SCIPIÓ, álmadozva; az ALLHATATOSSÁG;
és a' SZERENTSE.

SZERENTSE.

JÖJJ, és kövesd lépésimet,
Oh jeles Fija Émiliusnak!

ÁLLHATATOSSÁG. Az én nyomdokimat,
Jöjj, és kövesd, oh Scipió!

SCIPIO. De ki vakmerő
Háborgattya nyúgalmamat?

SZER. Én vagyok.

ÁLLHAT. Vagyok én,
'S nem kell bosszonkodnod.

SZER. Fordúlly hozzám.

ÁLLH. Tekénts reám.

SCIP. Oh Istenek!

Mitsoda tündér fényesség!

Minémü ismeretlen ékes zengedezés!

Vallyon mitsoda olly tündöklő, és

Vídám artzúlatok ezek!

De melly vidékben találom magamat?

És hát Tí, kik vagytok?

ÁLLH. Bajnokok' Dajkája.

SZER. Sáfárnéja

Minden jónak, melly a' Mindenséget egyesíti.

ÁLLH. Scipió! Én vagyok az Állhatatosság.

SZER. Én a' Szerentse.

SCIP. És tölem mit kívántok?

ÁLLH. Hogy egyiket közülünk.

Egész életed' folyásában

Társadnak válasszad.

SZER. Mind-ketten ajánlyuk,

Hogy bódoggá tefzünk.

ÁLLH. És magadnak kell el-tökéllened,

Ha nekem többet hisz-e? vagy inkább hisz emennek.

SCIP. Én? De Isten-Affzonyok - - - Mit mondgyak?

SZER. Kétségeskedel?

ÁLLH. Bizonytalan

Tsak egy fzem-pillantásig lehetsz-e ?

SZER. Nyújtom neked haj-fürtömet,
Hát nem bízod-e reám magadat ?

ÁLLH. Hallod nevemet,
Még-sem jössz hozzám ?

SZER. Szólly.

ÁLLH. Végezz.

SCIP. De hogyan ?

Ha akarjátok, hogy szóllyak,

Ha el-tökéllenem kell magamat, engedgyetek

Elmémnek időt, hogy pihennyen : tért, honnan
Önnön magát meg-ismérhesse.

Mondgyátok - meg nekem, hol vagyok? ki von-
szott engem' ide? Ha való-e az, a' mit látok;
ha álmadok-e, ha ébredtten vagyok-e, avagy
ha észemen kívül forgok?

Nem mer végezni

A' bódúltt elme,

Melly magát lenni

Érzi le-verve

Olly nagy el-ámúlttságban :

Bámúl, kétséges,

Rémül, 's bolondoz,

Szüntelen kétes,

Melly elme haboz

Szívnek hánykódásában.



ÁLLH. Igazságos kérelmed : rendről rendre.
Tudakozz bízvást, és tudni fogod,
Mennyiről értekezni kívánsz.

SZER. Igen : de rövidék legyenek,
Scipió ! kérdésid. Nem tűrhetem
Én a' veszteglést. Helyet, és tekintetet
Szüntelen' változtatni, kedvem tartya.

Könnyű vagyok, mint a' fzelek,
Lábaim futásra készek,

Ábrázatom változó :

Most mérgesen tüzesedem,
Majd ismét le - tsendesedem,

Egy pontban sem állandó.

Most kedvem van, egy oszlopot,
Melly földig le - tapodtatott,

Egekig fel - emelni :

Majd ismét, mit fáradsággal
Fel - magasztaltam, tsúfsággal

Tetfzik a' földhöz verni.

SCIP. Tehát hol vagyok ? Masszinifza'
Királyi Palotája, hol tsak nem régen
Szemeimet álomnak engedtem,
Ez bizonyára nem.

ÁLLH. Nem. Igen távúl vagyon
Afrika mí - töllünk. A' Mennyeknek
Mérsékelhetetlen Templomában vagy.



SZER. Nem eszméled-e olly sok
Igen fényes tsillagokról, mellyek
Körületted ragyognak? arról, mellyet
Hallasz, a' mozgó tsillagzatoknak
Szokatlan eggyező hangozásáról? arról,
Mellyet szemlélsz, a' tündöklő Száffir'
termérdekebb világáról, melly amazokat kerektség-
be ragadgya?

SCIP. De vallyon, oh Isten-Affzonyok! ki ferez
A' tsillagzatok között egy olly tetfzetős
mesterséggel meg-eggyező zengedezést?

ÁLLH. Ugyan az, melly közöttök vagyon,
A' mozgásnak, és a' mértéknek
Meg-arányozott eggyenlőtlensége. Eggyütt
Kíftetik egymást a' kerengésben: mind-eggyik
Külömböző hangot botsált a' másiktól,
És mindnyájából egy meg-eggyező zengés támad.
Így külömb-félék
Egy lantnak húrjai; és még-is olly móddal mér-
tékli a' fül, és a' kéz az éles-, és vastag-hangút,
hogy, illetetvén, kellemetes hangzással zendülnek.
Ez a' tsudálatos fzővettség,
Ez a' titkos rend,
Melly az egymástól külömbözőket öfzve-fzerkezteti,
Arányosságnak, rendnek, és minden teremtet
állapotok' mérték-sinórjának neveztetik.

Ez az a' mély tudományok' titkos ságára, melyet
fzámai közzé rejtett

Szamosnak Böltse — Pithágorás.

SCIP. De miért egygy olly meg-eggyező
Nagy zengedezés nem hat-le mí-hozzánk ?
Miért nem hallya ezt az élő földi lakos ?

ÁLLH. Igen nagyon fellyül-múllya ez
A' tí érzékenységték' tehetőségét.

Ki szemét Napra függeszti,
Látható erejét veszti,

'S a' Napot meg nem láttya ;
Mert önnön tündöklésével,
A' szem-fényt szörnyű fénnével

A' Nap homályosította. —

Ott a' zajos Nílus' partya
Körül, ki lakását tartya,

Az esdeső folyónak
Nem hallya szörnyű zúgását,
Kő-sziklák között tajtékzását,

Hangját a' vertt haboknak.

SCIP. 'S hát mi-némű zselléri - - -

SZER. Úntig kérdezősködtél :
Válalzz már.

SCIP. Tűrjed egy szem-pillantásig. - -
Ugyan, 's mi-némű zselléri vannak
Ezeknek az örök hajlékoknak ?

ÁLLH. Sokan, és külömb-külömb-féle ré-
fzeiben külömbek laknak.

SCIP. Itt, hol mi vagyunk,
Ki telepedett vallyon?

SZER. Nézd tsak, ki jön elődbe, 's meg-tudod,

*PUBLIUS; a' BAJNOKI KAR; az-után
ÉMILIUS; és az ELŐBBIEK.*

BAJNOKI KAR.

SZÁZ Vitézek' nemzettsége,
Róma' jeles ditsőssége!

Jöjj! mert már a' magas mennyben

Személlyed nem ismeretlen,

És Neved nem idegen.

Halhatatlan Eleidnek,

Nagy-érdemű Öseidnek

Ezer nyomát találhatod,

Mellyre magad' útasított,

Ama' fényes ösvényen.

SCIP. Istenek! igaz-e, vagy tsalom magamat?
Az én ditsősséges Nagy-Atyám, a'
Párt-ütő Afrikának meg-hódoltatója,
Nem az-e?

PUBLIUS. Ne kételkedgy: az vagyok.

SCIP. Faggyal borzadok rémülésemben. Tehát a' meg-hólttak - - -

PUBL. Scipió, én meg nem hóltam.

SCIP. Úgy-de, porrá-változottat,
A' halotti pompás fáklyák között,
Már nagy ideje, hogy Róma meg-siratott.

PUBL. Oh hallgafs.

Ke vessé ism éred tennen magadat. Tehát azt híszed-e? hogy az a' kéz, az az ábrázat, azok a' töredékeny tagok, mellyekkel környül-vetettél, azokból áll Scipió? Ah! nem igaz. Ezek tsak egyedül öltözetid. Az, a' mi azokat lelkesíti, tizta halhatatlan ságár, mellynek nintsenek részei, és el nem ofzolhat; melly akar, melly ért, melly emlékezik, melly gondolkozik; melly az efzteni-dökkal nem veszi erejét; az, az, a' Scipió; és az meg nem hal. Felette igen igazságtalan vólna a' jó erköltsnek sorsa, ha a' koporsó után semmi belölünk fenn nem maradna: és ha más javak nem vólnának azokon kívül, mellyek a' földön többnyire a' Rosszaknak jutnak. Nem, oh Scipió! Az a' tökéletes, minden okoknak első oka, olly igazságtalan nem lehet. Vagyon a' temető-sír után, vagyon a' jutalomhoz reménység. Azok, mellyeket látz, a' fényes örök lakó-helyek, tartanak az Érdemnek. És ez a' leg-szebbik, melly-

ben él velem, ki-ki a' földön szerezte Hazáját;
valaki szentül fel-ajánlotta a' köz nyúgodalomért
élete' napjait; ki vérét ontotta másokkal jól-tévő
indulatból.

Ha akarsz bé-fogadtatni,

Lakossihoz számláltatni

E' ditső hajlékoknak :

Öseidről emlékezzél,

Róllam el ne felejtkezzél,

Járj nyomán példájoknak.

Meg nem szünt az élni soha,

Ki-ki, mint mí, úgy élt, noha

Testéből ki-vetkezett:

Ki-ki csak magának élni

Kíván, oh! meg nem érdemli,

Hogy világra született,

SCIP. Ha itt élnek a' Fő-Emberek - - -

SZER. Ha még sem tellyesedett vágyódásod,
Scipió! én tovább el-tűrni már nem győzöm.
Végezz - - -

ÁLLH. Eh, haggyad! hogy kérdezősköd-
gyék tetfzése szereznt. Az, a' mit meg-ért, al-
kalmatossá teszi, hogy közöttünk itéllyen.

SCIP. Ha itt élnek a' Fő-Emberek,
Kik a' Hazának javára szolgáltak, e' lakó-he-
lyekben miért nem szemlélem vitéz Atyámat?

PuPL. Szemeid előtt vagyon, 's nem látod?

ScIP. Igaz: igaz: meg-botsáfs, vétkeztem, nagy-érdemű Atyám! de el-rémültt szemeimnek vétke, késő meg-látásom, nem az elmémé, melly mindenkor maga előtt viseli képedet. Ah! Te vagy. Már fel-találom homlokadonn ama' hajdani atyai méltóságodat. Már, téged' szemlélvén, érzem szívemben a' tiszteletnek, és szeretetnek indulatit. Oh bódog Istenek! oh kedves Atyám! oh örvendetes nap! — De hogy' -hogy' fogadsz olly tsendesen? Tekénteted vidám ugyan, de nem indulatos. Ah! tehát engem' meg-látván, nem tapasztalsz magadban hasonló örömet, az enyimhez.

ÉMILIUS. Fiam! az örvendés mí-közöttünk a' menyben más rendet tart. Itt nem hat egézf' a' nyughatatlanságig, 's pedig nagyobb.

ScIP. Magamon kívül ragadnak tsudálkozásim. Minden itt-fenn újság előttem; minden álmétkodtat.

ÉMIL. Le nem teheted a' hamis képzeléseket, mellyeket elmédbe vettél a' földön, 's pedig olly messze vagy tőlle. Vesd-le szemeidet: Látnod-e amott alatt azt a' tisztátalan ködbe keveredett kis golyóbisot, sőt azt az egy pontot?

SCIP. Oh Egek! A' Föld az?

EMIL. A' mint mondád.

SCIP. 'S hát annyi tengerek, 's annyi folyó-
vizek, és annyi erdők, annyi temérdek Tartomá-
nyok, ellenkező Országok, különböző Népek, és
Tiberis, és Róma - - -

EMIL. Mind abban a' pontban vagyon foglalva.

SCIP. Ah, fzerelmetes Atyám! melly kitsiny,
melly hiú, melly nyomorúltt piattza van az em-
beri kevélységnek!

EMIL. Oh! ha te annak a' játék-tartó piatz-
nak jól meg-visgálhatnád, Fiam! gyakorlójit; ha
az ő bolondságokat, tébolygásokat, álmadozás-
okat láthatnád, és hogy melly, többnyire nevet-
ségre méltó, ok háborgattya, hánnya-veti, vidá-
míttya, epefzti, vagy fzerelmesítti őket, mennyi-
vel hiába-valóbbnak látszanék még előtted!

Tí ottan-alatt nevettek,

Mikor sirni fzelelélhettek

Egy tsetsemös gyermeket:

Mert láttyátok, mi az oka,

'S melly semmiségért zokogva

Húllat sűrű könyveket.

Itt-fenn titeket katzagnak,

Mert ha-bár mindnyájatoknak

Deresedett hajatok:

Söt meg-öfzültt fővel, még-is
Életetek' külföbén-is

Szinte gyermekek vagytok.

SCIP. Publius! Atyám! ah engedgyétek-meg,
hogy veletek maradhassak. Örömet el-hagyom
azt az igen szerentsétlen lakást ott-alatt.

SZER. Még nem engedtetik-meg.

ÁLLH. Még nem szabad.

PUBL. Sok van még hátra életedből.

SCIP. Én úntig éltem. Elég, elég én-nékem.

ÉMIL. Igen: de nem elég a' Végezés' inté-
zetinek, Róma' javának, a' Világnak, az Égnek.

PUBL. Sokat tselekedtél, és sokkal több
kívántatik még tölled. Nem titkos ok nélkül
ditsekedhetsz, Scipió! mind ősi, 's mind atyai
borostyán-kofzorúkkal. A' te első ditsösséges verít-
tékidet a' Spanyol térségeken nem tsupa történetből
húllattad: nem-is tsak történetből viseled azt a'
nevet homlokadon, melly Afrikának rettenetes.
Nékem adatott meg-hódoltatása olly hatalmas
ellenségnek, és téged' illet annak el-pufztíttása.
Menny! de készítsd-el nem kevésbé az inségekre,
mint a' diadalmakra, ízívedet. Minden esetekben,
tsak ugyan-azon eggy, a' jó erkölts. Való: hogy
hánya-veti az ellenkező sors, de el nem nyomja;
's mikor szerentsétlenebb, akkor jelesebb.

A vén Tölgy-fa egy meredek
 Hegy-oldalon, hol a' Szelek
 Minden részről ostromlyák;
 Bátrabban meg-keményítte
 Magát, 's ellenek feszítte,
 Mikor süvöltve víják.

Ha a' fagyos tél meg-fosztya
 Szépségétől, 's meg-kopasztya,
 Le-tépvén zöld levelét:
 Gyökerét alább erefzti,
 'S, ha-bár dízességét veszti,
 Szaporíttya erejét.

SCIP. Mint-hogy már az örök végezeseknek
 ellent-állanom hasztalan, engedelmeskedem.

ÁLLH. Scipió, most az ideje, hogy válassz.

SZER. Már most elegendőül tudósíttattál:
 Itélhetisz rólunk.

SCIP. Publius! meg kell lenni, hogy egyi-
 ket ezen Isten-Affzonyok közül - - -

PUBL. Mind tudom. Válassz magad tetszé-
 sedre.

SCIP. Oh kérlek, adgy tanátsot, nagy-lelkű
 Atyám!

ÉMIL. El-ragadná tölled, oh Fiam! a' vá-
 lasztásnak ditsőségét az én tanátsom.

SZER. Ha bölcdogságodat óhajtod, Scipió!

már ne úntafs ; kapj a' fzezpillantáson, mellyben ajánlom néked haj-fürtömet.

SCRIP. De te, ki annyira alkalmatlankodol nekem, mondd-meg, mi okra nézve akarod, hogy kövesselek ? miért kellene inkább téged' válaftanom, hogy-sem amaszt ?

SZER. De mi-tévő lélsz ? ha én nem kedvezek igyekezetidnek. Tudod-e, mi tehetőséggel bírok én ? Én vagyok minden rossznak, és minden jónak szabad akarat szerént való Itélő-Affzonya ott-alatt. Ez a' kéz az, melly maga' tetfzése-ként osztogattya a' gyönyörüségeket, és szenvedéseket ; a' bosszúságokat, és betsületeket ; a' nyomorúságokat, és kintseket. Én vagyok az, ki építtem, ki fel-forgatom, ki meg-újítottam a' Birodalmakat. Én, ha úgy tetszik, Királyi palotává egy Juhász-kalyibát, és, mikor akarom, Juhász-kalyibává egy Királyi palotát változtatok. Hatalmam alatt vannak az égi háborúk, és a' tengeri zürzavarok. A' tábori tsatáknak én-töllem függ ki-menetelek. Ha én kedvezek, még a' veszedelmekből-is diadalmi pálmákat nőtetek : és ha én meg-haragszom, ki-tépem a' Győzedelmek' kezeiből borostyán-koszorújikat a' diadalom' küszöbén-is. Mi kell több ? Az én uralkodásom alól nints ki-mentve az Érdem, nints

a' Jó Erkölt; mert mikor a' Sors akarja, erősnek látszik az annál gyávább, gyávának az annál erősebb: és, Afztréa' trutzára, a' Vének igazságos, és az Ártatlanság a' vétkes.

Kire vídám fzemmel

Nézek, annak fénnyel

Szolgál az Ég éjjel-is:

Zöldell annak réttye,

Gyümölsöz a' kertye

Még a' fagyos télben-is.

De kire komoron

Húnyorítottok, 's mordon:

Bú, baj attól el nem áll;

Árnyéket erdőben,

Vizet a' tengerben

Az magának nem talál.

SCIP. 'S hát az illy ifzonyá hatalomnak, nints, ki ellent-állyon?

ÁLLHAT. Vagyon: Az Állhatatosság. Én, Scipió! tsak én szabok-ki határokat, és törvényeket az ő rettentő birodalmának. Hol én vagyok, nem jut oda az állhatatlannak uralkodása; mert én-elöttem nem tündöklének az ő ajándéki, nem-is rettenetesekek fenyegetési. Igaz: hogy bosszút fzenvednek néha tölle az Érdem, és a' Jó-Erkölt; de a' szép téteményeket, bosszontatásimnak

meg-

meg-tzáfolója, az idő, fel-fedezi. Én vagyok, nem ő, ki a' Birodalmakat fenn-tartom; és a' te Őseid, a' te Rómád, ezt tudgya. Igaz, hogy tántorog Latziomnak Brennus által a' fzüik Tarpéjusra fzoríttatott Szabadsága, de el nem pufztúl. Aufidus' partjai körül látszik ugyan nyomorúlttúl mind el-veszni a' fegyveres Iffiúság, a' Római Polgár-Mester; de kétségbe nem esik. Siet Hannibál Róma' Várossán végső diadalmat venni, 's majd el-boríttya zászlójival; de talál az-alatt Rómában a' Föld olly kintset, melly a' Győzedelmest meg-gátollya. Illy szépek az én próbálatim, és e' próbáknak ellent nem áll a' Szerentse. Ő el-tsökken: 's végre ugyan-tsak, változtatván tekéntetit, jobbágyommá leffz-gyalázattyára.

Tajtézkzik az erős kő fűl,
Melly a' tenger' habja-közt áll,
 'S mint-ha már le-süllyedne:
Úgy látszik: mint-ha dagályja,
Sőt önnön magánál habja
 Nagyobbra emelkedne;
De azt bosszontódásokkal,
Ostromló dagadásokkal,
 Habok meg nem víhattyák:
Sőt végre le-tsendesedve,
Alázódva, szégyenkedve
 Lábait nyalogattyák.

H

SCIP. Nem kell több. Elég: szép Állhatatosság! vezérelly engem', a' hová akarsz. Másokkal nem gondolok; íme, követőd vagyok.

SZER. 'S hát az én ajándékimat? - - -

SCIP. Nem szer-felett óhajtom, meg sem vetem.

SZER. És az én haragomat? - - -

SCIP. Sem nem ingerlem, sem nem félem.

SZER. Hafztalan bánhatnád - meg, Scipió, valaha! Tekénts ábrázatomra; jól meg-gondold, 's az-után végezz.

SCIP. Már végeztem.

Mondd: hogy hatalmad nagy,

'S szabad Állzonya vagy

Te az egész Világnak:

De egy nemes Szívnek,

Egy bátor Léleknek

Nem tartlak Állzonyának.

Nem bánom, imádgyon,

Bálványozzon, 's áldgyon,

Kinek nints más érdeme;

Tsak avval kérkedik,

Mivel kedveskedik

Hatalmad' vak kegyelme.

SZER. De van-e olly halandó? ki méréfzellye töllem meg-tagadni áldozattyát: ki az én kegyelmemet ne iparkodgyék meg-nyerni?

SCIP. Igen-is. Én vagyok az.

SZER. Jól van: tapasztally hát ellenkezőnek. Noffza jöjjetek, rettenetes Bóldogtalanságok, komor Inségek, bosszonkodásimnak szolgálói; azt a Vakmerőt nyomoríttátok-meg; által-adom ötet tí-néktek.

SCIP. Egek! mi lesz ebből? Mitsoda véres súgarok! mitsoda ködök! mitsoda égi-háborúk! mitsoda setétségek ezek! — Ah! melly rettentő tsattogás bömböl az öfzve-zavarodott kerekségekenn? ezer nyilak süvöltenek hajam' fzálai körül: és úgy látszik, mint-ha egészen fonákul felfordúlna az Ég. Nem: nem félek, gonosz Szerentse! hiába fenyegetsz, hiába kegyetlen! igazságtalan Isten-Affzony! - - - De ki ébreszt-fel? Kivel beszéllek? Hol vagyok? Hiszen, Masszinniffza' lakó-helye ez. 'S hát Publius? az Atyám? a' tsillagok? az Ég? — Mind el-tűnt. Mind álom vólt-e, a' mit láttam? — Nem: az Állhatatosság nem vólt álom; velem maradott: érzem én az ő isteni ihletését, mellyel bé-tölti szívemet. Értlek benneteket, jó-akaró Istenek! jövendőlésteket el-fogadom.

B O T S Á N A T !

M. B. ORCZY LÖRINTZ ÚRHOZ.

U RAM! nem SCIPIÓ, kit itt festegetek;
 Ah! hidd-el, hazug szót előttem nem ejtek.
 Koránt-sem SCIPIÓ tzellya verseimnek;
 Őt említtem, 's Te vagy tárgya beszédimnek.
 Azonban amannak ditsösséges neve,
 Szemérmes félelmem' fedező szőnyege;
 De SCIPIÓ' nevét csak nyelvem említti,
 Érdemidet pedig szívem ditsóítti.

Ah! minek kell nekem
 Azt tárgyúl keresnem,
 A Feledékenységnek
 Maradványi között?
 Mit r'ád bőven fűzött
 Kegyelme a' nagy Égnek.

Kikről jó példákat,
 Erköltsi próbákat

Ki csak *ball*, Benned *szemlél*:
 'S pedig hívtelenebb
 Mindenkor, és restebb
 A' *fül*, a' látó *szemnél*.

KRESKAY IMRE.

XVI.

P É L D A

A' MEG-JOBBÍTTOTT MAGYAR VANIERBÖL.

A' PARASZTI MAJORSÁGRÓL.

FEL-ragad a' szép-hír' szeretet Párnasszus' hegyére
Engemet-is. Követendem ezen gyógyúltni-tudatlan
Gerjedezt; költői nevet szomjúzva keresvén,
Melly a' sírba le-szálltt, 's meg-némúltt pornak-is hírét,
Tsak nem imádtatván, fel-alá hordozza Világon

Am de nehéz fegyverre ki nem mérészem erőtlenn
'S gyenge mivekre szokott kezeim' terjeszteni. Kettős
Arva Hazánk', Magyar és Erdély Országának, ezernyi
Válagatott deli Bajnokiban tág udvar adattván,
Fűzhetnék sok ezer kofzorút a' vérbe-borított
Ütközeteknek helyinn, 's gyászos sír-halmok alatt-is
Meg-tisztelhetném azzal diadalmas Atyáink'.
Lenne kivált bő tárgyam, Hazánk' kegyes Anyja Teréza
Ellenség' félelme, saját hív Népe' szerelme,
A' ki minap Mársnak mezejét Prussz vérrel itatván
Tartandó laurust aratott. De felette sokaknak
Nyomdokitól porosúlt ez az út: 's bár költsön akármit
Kedve szerént a' Vers-szerző; nem költhet ez annyit,
Mennyit véghez vitt örökös javainkra Teréza.
Sem kedvem nintsen, paputsot, sem vonni szekernyét,
Hogy nevetést tegyek a' nép közt, vagy bánatot hintsek;



Sem (mivel úgy-is elég epedést nyújt mostoha sorsom)
 Sírni-tanúltt Alagyátskákkal bút újra nevelni
 Nem keresek; sem más neviben, zabolátlan haragra
 Gyúladván, fzegezö verssel sérelmet okozni.

Nálam leg-gyönyörűbb a' külső Póri Majorság.
 A' minek örvendnek szemeim, versekbe szorítottom:
 'S, hogy-ha Poétának nem szánt-is tenni kis elmém
 Engemet, a' fzeretet, 's természet r'ája segített.

Isteni Lételnek tsupa színlett képe, Liée!
 Távozz messze: Czeres távozz: Egy nálam az Isten,
 A' ki Világnak egész környékeit éri hatalmas
 Karjaival, 's feles áldásit terjeszti mezőnkre.

Emberi Természet' Szent Attya, Királlya, nagy Isten!
 A' nyavalyát és mérges halált messzebbre ki-zárló
 Édes öröm-kert' kintsi közé te vezetted az első
 Embert, hogy gyönyörű kebelében kedves időket,
 Artatlanságát meg-tartván, töltene; míglen
 Régi viseltt tetemin kényyére fel-adna, 's el-únván
 Elte' ki-nyúlását, fel-váltana Földet Egekkel.
 Egynek vétke miatt e' sorsból íme ki-hűltünk!
 A' tilos almának káros meg-evése gyümöls-fánk'
 Ekeit el-ragadá! már önként búza, bor, a' föld'
 Kebléből nem serked; hanem gyom, túske, vadóttzal,
 Meg-fzállotta komor színét, és egyre segélyti
 R'ánk-gyúladtt haragod'. Fejet hajtunk; 's Néked
 Atyáink'

Bűnös tételekért kész engedelemmel adózunk.
Nem kívánnjuk, hogy a' föld' keble gyümöltseit ingyenn
Öntse reánk, 's, mí nem látván a' terhes ekékhez,
Természten gyaker afztagokat; vagy az Emberi Nemnek
Régi fzerentséjét állítsd még lábra: hanem tsak
Annyi verítettékét hogy szánd-meg, 's, mellyeket hajdan
Nem tuda Természten, vidd elzközök által előbbre.

El-kezdem, te velem lévén, visgálni helyeknek
Természettyeiket; munkást majorokba vezetni;
Nyájhoz látni; dologra tinót szoktatni; szelíd, és
Vad fákkal földnek kebelét bé-vonni: mezőkhöz
Látván majd az-utánn, aratás, 's a' többi dologhoz.
Mellyet az elztendő meg-vár; veteményre befzedem
És szőlőkre, 's borokra le-száll; szép rendbe szedettvén
Már az határ, majd házi szelíd madarakra (galambra
Fő-képp') jó versem: méz-gyűjtő méhek; ezeknek
Házaik, országjok meg fognak rendre jelenni.
Végre halas-tóval bé fog vezetődni vadas-kert.

Erdély, és Magyar édes Hazánk' Fő Naggyai! kikben
Úgy-mint Oszlopiban, vagyon helyheztetve reménnyé
Bús Népünknek; ezen munkát Tí-néktek ajánlom.
Hajdani nyelveteken jelenik-meg előttetek, a' melly
Hogy-ha ki-vész, ki-veszünk Magyarok, 's hírünk-is
alig lesz.

S Z A B Ó D.

FOGLALATTYA

E Z E N I - s ő N E G Y E D N E K.

	<i>Öldal.</i>
I. Prof. Virág Benedek Társunkhoz	3
II. Egy hív Szívnek keserve	12
III. Egy Hajóhoz	14
IV. Egy le-döltt Dió-fához	15
V. Az igaz Nemesség	17
VI. Loudon' és Koburg' győzedelmeikre	18
VII. A' Teremtésről, Költemény	23
VIII. Anyos Pál Bartsay Abr. Kapitánynak	40
IX. Felelet	44
X. A' Magy. Orsz. Tudom. Fő-Gyülekezetihez	48
XI. Alom	52
XII. A' Frantz. Országí Változásokra	56
XIII. Két Magy. Hazafi' Érzékenységei	57
XIV. Zrínyi' V-dik Könyve	65
XV. Scípió' Alma	85
XVI. Példa a' Magyar Vanierből	117



T U D Ó S Í T T Á S.

Mi legyen kis Társaságunknak ezen MUSEUM nevezetét viselő Gyűjtemény' közre-botsáttásában szándéka, már az I-ső Kötetnek I-ső Negyede' eleibe függesztett *Bé-vezetésben* bőven ki-jelentettük. Azoknak kedvékért mind-az-által, a' kik azt még nem olvasták, ime' tudósíttást tesszük:

1) Ezen Gyűjteménynek tárgya a' Magyar Nyelvnek ki-mivelése, gyarapítása; és a' Tudományoknak Hazánkban való terjesztése.

2) Ezen Gyűjteménybe, minden e' most-mondott tárgyra szolgálható kisebb-szabású, jól-készültt, 's nyomtatásra-méltó munkák bé-fogadhatnak, 's közre botsáttatnak, akár-kik legyenek azoknak Szerzőjik; tsak *szabad postánn*, az az, *frankónn* (mind-az-által a' Szerzők' neveinek aláírásával) hozzánk bé-küldetessenek.

3) A' ki-adásban még most semmi bizonyos időt nem tarthatunk. A' mint a' bé-küldendő munkátskák *hat*, vagy *hét* árkusra szaporodnak, úgy erefztünk közre egy egy Negyedet; a' milyen négy *Negyed* osztán egy *Kötetet* fog tenni.

4) Találtatik Pesten, Budán, Kassán, 's több nevezetes Magyar Városokban. Íránk Kassán, Pünkösöd' Havában, 1790-dik esztendőben.

A' KI-ADÓK.